

bis

BIBLIOTEKSDEBATT FRÅN VÄNSTER

#1 2006

PRIS: 30 kr

UTGIVEN AV FÖRENINGEN BIBLIOTEK I SAMHÄLLE

Rädd att bli det sista biblioteket som lånar ut böcker?

Kanadensiska bibliotek försöker nå socialt utestängda

Om andan i de (väst)afrikanska biblioteken

Skitsnack på min skola.

Christine Pawleys kritik mot utbildningar inom biblioteks- och informationvetenskap.

Målet är inte nöjda kunder utan insiktsfulla medborgare. BiS program reviderat.

Dessutom: recensioner, notiser, debatt, rapporter m.m.

INNEHÅLL bis nr 1/2006

4. Rädd att bli det sista biblioteket som lånar ut böcker? Ingrid Atlestams biblioteksnotiser

6. Att arbeta mot eller med lokalsamhället. Kanadensiska bibliotek försöker nå socialt utestängda. Brian Campbell rapporterar från Vancouver

8. Förläggaren Kalle Hägglund död. Erik Edwardsson minns.

9. Om andan i de (väst)afrikanska biblioteken - ett svar till Shiraz Durrani och Kay Raseroka. Text och foto: Mikael Böök

13. Bibliotekets roll i sociala världsforum. Mikael Böök

14. Program för föreningen Bibliotek i Samhälle. Reviderat mars 2006. Är BiS medieurvalsprinciper mogna för gallring?

16. När utlänningen blev invandrare. BiS och 35 år av kamp för mångfald. Siv Wold-Karlsen har läst gamla nummer av bis.

18. Mångkulturåret - vad betyder det på biblioteken? Barbro Bolonassos och Lena Lundgren har ett förslag

Hans Hergin (1910-1988), bortglömd arbetarförfattare. Utom av Mats Myrstener

19. "aktivt erbjuda information..." Bengt Nerman har fått bis enkät och skrivit ett svarsbrev.

20. Vi har INTE tappat den lokala folkliga förankringen. Kerstin Eriksson har synpunkter på vad Mats Myrstener skrivit om Norrtälje bibliotek.

Omslagsbild:

Christer Themptander
Bild nr 45 ur serien/boken
Kontakt sökes.
Senast utgivna böcker:
Den politiska tungviktsaren
Subversiv (Journal 2004) och
den poetiska **Vi ses på
andra sidan** (Heidruns 2005)

Christer Themptander gjorde senast omslag på bis 2001 nr 4

21. Risk att de studerande blir gökungar svarar Mats Myrstener på kritiken

Tre nya böcker som Mats Myrstener läst: Gunnar Lundin: Det enkla ska jag lära. Sandra Kalniete: Med högklackade skor i Sibiriens snö. Martin Duberman: Haymarket : a novel

22. Vredendal Mobile Library = böcker till de allra fattigaste barnen. Lena Lundgren förmedlar en rapport från Sydafrika om hur medel från BiS stödfond använts.

23. Skitsnack på min skola. När min rektor agerade censor. Elaine Harger från sitt amerikanska high schoolbibliotek

25. Christine Pawleys kritiska analys av utbildningar inom biblioteks- och informationvetenskap. Magnus Torstensson skriver om kritiska amerikanska forskare inom Biblioteks- och Informationsforskningen.

31 Brunnsvik fyller 100 år och Apropå Lenin och bibliotek...Mats Myrstener

32 Vi betalar inte – ännu. BiS-seminarium på årets Bok- och Biblioteksmässan om hoten mot den skandinaviska folkbiblioteksmodellen.

bis

Tidningen utkommer med fyra nummer per år, indexeras i Artikel-sök
Redaktör och ansvarig utgivare:
Lennart Wettmark
Styrelse/redaktionsgrupp:
Ordinarie: Mats Myrstener, Lennart Wettmark, Lena Lundgren, Christian Forsell, Anette Eliasson
Suppleanter: Barbro Bolonassos, Karin Fagerberg, Berith Backlund, Ingrid Atlestam
BiS' hemsida:
<http://www.foreningenbis.org>

ekonomi:
Christian Forsell
Telnr. 046-141578
Kobjersv. 9 A, 227 38 LUND
e-post:
christian_forsell@telia.com
Prenumerationer 150:-
Institutioner 210:-
(utanför Sverige: 220:-)
Medlemskap (inkl.pren.) 190:-
Studerande (inkl.pren.) 100:-
Lösnummer 30:-
Postgiro: 33 53 16-6

Bibliotek och klass

V arför behövs bis? Kanske är den viktigaste grunden för både tidningens och föreningens existens att biblioteken finns i ett samhälle med över- och underordning, privilegierade och icke-privilegierade. Bibliotekens uppdrag är i grunden att nå "alla". En del föredrar och har råd att köpa sig ur den gemenskapen och har tillgång till sina egna informationsresurser. För merparten medborgare är de gemensamt ägda biblioteken en viktig resurs. Eller skulle kunna vara det.

Det här numret handlar tydligt om klass och bibliotek genom att problematisera vårt arbete med uppsökande verksamhet, belysa informationsklyftorna i världen och integrationspolitik och granska bibliotekarieutbildningen ur ett klassperspektiv. Vi lånar många insikter från länder utanför Sverige, men frågan är universell.

Vad betyder det för bibliotekens möjlighet att nå "alla" att medelklassen dominerar bland de anställda? Dominerar även medelklassvärderingar på ett exkluderande sätt? I BiS handlingsprogram – nyreviderat, men i grunden alltid ett förslag – finns tydliga värderingar kring bibliotekens roll, synen på dess besökare, mediaurval etc. Läs, begrund och försök tillämpa det på din vardag! Och skriv sen i bis om dina slutsatser...

Manusstopp för nr 2: 1 juni!

bis novelltävling "Utestängd" avgjord!

Strax före detta nummers tryckning kommer resultatet av juryns arbete:

- 1:a pris: "Ludvig Larssons dagbok", av **Nicklas Lantz**, Bettna
2:a pris: "Min bästa syster", av **Susanna Martelin**, Göteborg
3:e pris: "Dom", av **Edris Zadre**, Arvika

Juryn har bestått av:

Jan Ristarp, fd bibliotekschef, översättare
Ann-Charlotte Alverfors, författare
Sara Lindwall, bibliotekarie, medlem av BiS
Mats Myrstener, bibliotekarie, medlem av BiS' styrelse

Novellerna kommer att publiceras i nr 2 av bis.

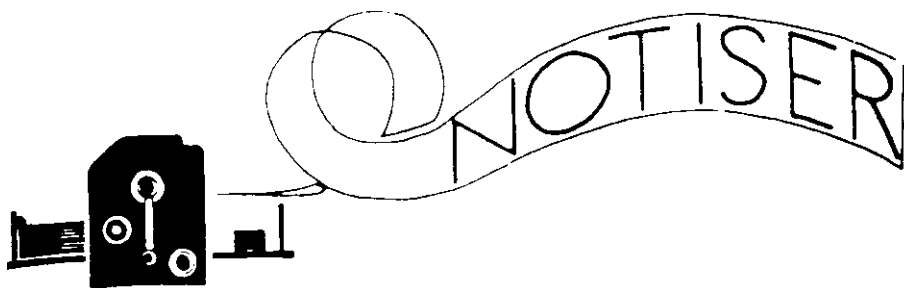
Vad är BiS?

BiS grundades 1969 och är en biblioteksförening som arbetar utifrån en socialistisk grundsyn. BiS är ett forum för en biblioteksdebatt om bibliotekens sociala ansvar med tidskriften bis som sin främsta kanal. Enligt BiS är det bibliotekets uppgift att bevara och vidareutveckla demokratin genom att

- stödja yttrandefriheten och garantera tillgången till information som grund för opinionsbildning och samhällskritik.
- utgöra en offentligt finansierad och demokratiskt styrd institution som utvecklas i dialog med brukare och närsamhälle.
- arbeta uppsökande, läsfrämjande och vägledande i första hand för dem som riskerar att hamna på fel sida om den växande informationsklyftan
- aktivt erbjuda information och litteratur som utgör komplement och alternativ till det kommersiellt gångbara.

Medverka i bis!?

Du är välkommen att skicka material till: Lennart Wettmark, Rosenbadsgatan 9, 652 26 KARLSTAD tel. 054-10 18 13 sve.we@xpress.se. Vanligen arvoderar vi inte artiklar

Ingrid Atlestam kommenterar

Enfaldig mångfald

BTJs indelning och urval av böcker på andra språk än svenska är ett kapitel för sig och erfarenhetsmässigt rätt omöjligt att påverka. Köpvägran kan vara svårt för många bibliotek där man inte har tid och möjlighet att leta andra leverantörer. Men det är bara att kolla på nätet, så ser man att det går att handla betydligt billigare och bättre. Droppens som borde få de flesta att söka andra inköpskanaler är lista fyra erbjudande av en gammal sjuttioårig Sven Hassel på serbokroatiska, som en av fem böcker! Alla dessa ryska deckare och så toppa med Sven Hassel - man blir förstummad! Och så detta tilltag att istället för att skrota den förlegade indelning av språken i två kategorier, så tror man sig bättrat på eländet genom att flytta spanska från övriga språk till den namnlösa avdelning som står längre fram i häftet. Är det manne det gamla begreppet skolspråk som spökar? Nämn i så fall det språk som det inte undervisas i eller på i dagens skolor!

BTJ säger sig vara den ledande leverantören av informationstjänster, men hur är det med den egna inputen av info, omvärldsbevakningen utanför det ständiga omstrukturerandet av koncernen? Lyft blicken från senaste kvartalsrapporten och läs istället "Mer nytta än nöje. En rapport om invandrade göteborgares syn på biblioteksverksamheten." Som finns att ladda hem på Göteborgs stadsbiblioteks hemsida.

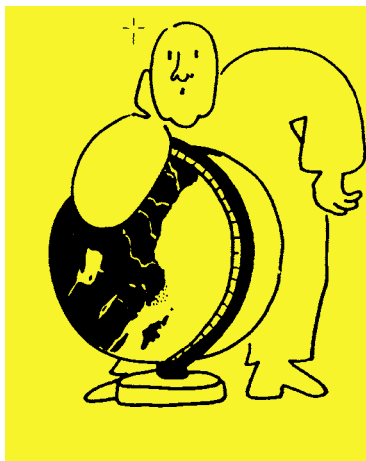
till och utmanar. I Ordfront annonserar Mölndals stadsbibliotek för sin välrenommerade länkkatalog under rubriken Trött på Google?

Enligt vad som kommit fram i debatten sista tiden så är bibliotekarierna konservativa, stelbenta och dessutom alldeles för många och dessutom snart mer eller mindre överflödiga.

När Google digitaliserat alla böcker, när alla laddar ner, tankar hem eller onlinar allt, när biblioteken drivs på entreprenad eller ersatts med bokautomater, vad gör en god gammaldags bissare redan långt innan dess? Jo, tar strid för de kommunala biblioteken som mötesplats, lärmiljö, medborgarkontor och demokratins lokala inkarnation. Vem annars tar ansvar för att Ali och tanten blir uppkopplade och lär sig inte bara att söka utan även hitta? Var annars får man råd, stöd och handledning i såväl studier som fritidsläsning? Den geniala mix av möjligheter som ett bra folkbibliotek erbjuder kan inget annat konkurrera med. Det gäller bara att plocka det bästa av alla dessa nya sätt att söka och förpacka och låta det bli

självklara delar av utbudet. Utmaningen att ge någon en bra bok har inget med förpackningen att göra! Bibliotek handlar om innehåll inte yta, teknik och format.

Men för att klara den striden räcker det inte med alla gamla goda bissare, utan nya behöver komma till!

Rösta på biblioteket!

Folkbibliotek är en mycket högt uppskattad samhällsinstitution även bland den minoritet som inte nyttjar dess tjänster och bland brukarna är det den offentliga service man är mest nöjd med. Vad detta öppna fria torg för alla röster från när och fjärran i såväl tid som rum betyder för att bevara och vidareutveckla ett demokratiskt samhälle kan det skrivas hyllmeter om. Det är ingen tillfällighet att nya demokratier som

Sydafrika satsar på folkbibliotek. Sammalunda gör Storbritannien och Nederländerna som insett folkbibliotekens betydelse för integration och medborgarbildning i ett samhälle där klyftor och utanförskap blivit till hot mot demokratin.

Det sjunkande valdeltagande är ett allvarligt tecken på demokratins problem, alltför ser ingen anledning att använda sig av sin medborgerliga rättighet. Orsakerna är många, främst ökande känsla av maktlöshet och utanförskap, men även krångliga ritualer kring själva röstandet och bristande kunskap om valets betydelse. Något av detta kan säkerligen undanröjas och avhjälpas om röstandet sker i en miljö som av de flesta upplevs som vardaglig men ändå har en offentlig och officiell prägel och uppfattas som neutral och objektiv, en institution man litar på. Folkbiblioteken är en sådan plats, som dessutom har en personal som är van att under sekretess hantera och registrera uppgifter som har med personlig integritet att göra.

Detta har glädjande nog nu äntligen ansvariga myndigheter insett. Över hela landet kommer biblioteken att ersätta postkontoren som plats för den förtida röstningen vid höstens val. För det är väl inte så att man bara passar på att utnyttja en befintlig lokal med relativt billig personal?

Mångfald blir enfald

Djur, hästar, indianer och mytologi är några av de genrer, i nu nämnd ordning, som ett av landets folkbibliotek stolt talar om att man har på ungdomsavdelningen. Trodde faktiskt att den sista indianen fått lämna sin segregerade hylla bland djuren! Det var nu rätt länge sedan negerfrågan och kvinnofrågan försvann som hyllskyltar, så släpp loss den siste mohikanen! Evo Morales har ju avskaffat departementet för indianfrågor (60% av befolkningen) i Bolivia och ska inte inrätta något för vita (10% av befolkningen). Hög tid för svenska folkbibliotek att våga detta språng! För det är väl inte så att mångkulturåret med allt överbetonande av etnisk tillhörighet ska leda till ett skräckkabinett där man istället utökar antalet genrer med t ex romer, judar, samer, araber och kineser! Bevara biblioteken blandade!

"Rädd att bli det sista biblioteket som lånar ut böcker?"

Spela roll

I Storbritannien lånar biblioteken ut pussel och hur kul är det att kolla att alla bitar är med tillbaka! I Malmö är man betydligt modernare och smartare och har börjat låna ut tv-spel och säger sig vara först i landet med det. Paraplyer, gångstavar och annat smått och gott kan man åxa låna på landets folkbibliotek. MP3 floppade, men det berodde på förlagen, inte på de alerta nytänkande och uppdaterade biblioteken. Nu erbjuder BTJ mot rundlig betalning nedladdning av populärmusik, snitsigt

paketerbjudande på skivbolagens villkor. Förmodligen kommer många bibliotek att nappa för att visa att man hänger med, är först, minsann vet vad folk vill ha. Rädd att bli det sista biblioteket som lånar ut böcker! Stopp och belägg! Vad är bibliotekens uppdrag? Som i Alice i Underlandet, så klokt blev informerad om, vilken väg man ska gå kan man inte veta förrän man vet vart man ska. Låt inte form och format förblinda, bibliotek handlar om innehåll, inte förpackning.

Fett bra!

Det finns förhoppningsvis inget bibliotek som missat att prenumerera på "Gringo Grande – sveriges svenskaste magasin", tidskriften som vill ha miljonkulturår. Gringos allvarligt roliga, nyskapande, provocerande och ömsinta journalistik går inte att beskriva, måste upplevas! I små doser får man den i Metroinlagan ibland, om man bor i storstad och har vett att åka kollektivt.

Gringo jobbar på att inte behövas den dag "... vi ser ett enat miljonsverige som är på väg att enas också med det gamla infödningssverige i en sjukt grym kombination. Det finns en skimrande mysig framtid som vi faktiskt tror på och som med rätt doser kärlek kommer att göra Sverige till ett land världen kommer att titta på med beundrande ögon...."

Att arbeta mot eller med lokalsamhället

Kanadensiska bibliotek försöker nå socialt utestängda.

Brian Campbell

Vancouver's folkbibliotek inledde 2004 ett projekt för att utveckla metoder att arbeta med låginkomstområden med hjälp av Community Development Approach, CDA. Man ville hitta sätt att övervinna de barriärer i systemet som gör att socialt utestängda inte använder biblioteket. I projektet "Biblioteken i marginaliserade grupper" ingick Halifax Public Libraries, Toronto Public Library och Regina Public Library och det finansierades av Human Resources Development Canada. Community Development Librarians (CDL) arbetar i en viss grupp och med gruppen för att kunna avgöra hur biblioteket bäst kan tillgodose dess behov.

Efter bara några månaders arbete hävdade bibliotekarierna att projektets namn inte beskrev varken projektets mål eller det faktiska arbetet. Namnet ändrades till "Working Together : Libraries – Community Connections". I den ändringen ligger den väsentliga skillnaden mellan det utåtriktade arbete som normalt förknippas med bibliotek och begreppet "community development". Som bibliotekari tror vi att vi uppfyller vår uppgift att ge alla lika tillgång till biblioteket. Bibliotekspersonalen pekar ofta på verksamheter som läskunnighetsprogram, datorutbildning, engelska som andraspråk och kontakt med dagcentra som exempel på hur man gör biblioteket tillgängligt för alla. Mycket av detta ligger utanför bibliotekets ordinarie budget och varken verksamheterna eller attityderna till att arbeta med olika

grupper är mainstream inom biblioteksgorganisationen.

Sanningen är emellertid att biblioteken inte gör ett bra arbete när det gäller att erbjuda de mycket fattiga och socialt utestängda biblioteksservice. Det finns många anledningar till detta. Biblioteken organiseras och struktureras till stor del av en medelklass, som har anammat sitt yrkes och sin klass normer. De flesta bibliotekari arbetar i bibliotek vars uppföranderegler ska garantera en

Den första chocken för CDL var faktiskt att upptäcka att många i samhället var arga på biblioteket

ordnad, funktionell och kontrollerad miljö. Användarna vänder sig till personal bakom informations- eller lånediskar, där reglerna ger oss en välkänd roll. De flesta av våra nuvarande användare förstår och känner sig väl till mods med dessa regler. Det är svårt för oss att förstå att inte alla gör det.

Den första chocken för CDL var faktiskt att upptäcka att många i samhället var arga på biblioteket eller ovilliga att gå tillbaka till det på grund av tidigare erfarenheter. Många uppfattar helt enkelt inte biblioteket som en resurs för dem. Många kände det som att biblioteket inte "ville ha folk av deras slag": de ofta förekommande diskussionerna på biblioteken om besökare som luktar,

är olämpligt klädda, som nickar till på biblioteket eller är socialt inkompetenta visar att detta är en källa till obehag både för personalen och de vanliga besökarna.

Böter och avgifter för förlorat och skadat material är stora hinder för användare med låga inkomster och en anledning till att barn ofta hindras från att använda biblioteket. En man från Vancouver hade t.ex. kvar sitt lånekort, som han inte hade använt på tio år p.g.a. obetalda böter. När frågan om service till socialt utestängda kommer upp blir denna grupp missuppfattad eller jämförd med andra grupper som biblioteket inte heller ger tillräcklig service. Jag har fått argument som att det är sant att biblioteken inte servar de socialt utestängda, men de gör heller inte ett bra jobb när det gäller de rika, företagen eller de tekniskt avancerade. Dessa och andra grupper ses som "servicegap" jämförbara med de socialt utestängda, ett synsätt som jag tycker är skevt. De socialt utestängda har ingen annanstans att gå. Biblioteket skulle kunna vara en ytterst viktig resurs i deras liv. Det bibliotekari är allra stoltast över är när en bibliotekarie eller ett bibliotek har spelat en nyckelroll för en invandrare, en hemlös eller någon annan med bekymmer. Detta visar att vi vill att arbete med dem som är socialt utestängda ska vara en kärnverksamhet i biblioteksservicen. På filialer som Carnegie i Vancouver, Albert i Regina och andra försöker man ge denna typ av service.

En lärdom av Working Together är att vi inte betraktar biblioteket på samma sätt som många socialt utestängda ser det.

Working Together Project Team vid sin sista workshop i Toronto i slutet av januari 2006. Artikel-författaren är nr två från vänster.

Vad är det för skillnad på de två projektnamnen? Det är skillnaden mellan att arbeta i en grupp och att arbeta tillsammans med gruppen.

Att arbeta i en grupp

Bibliotek arbetar ofta i olika samhällsgrupper. Att flytta verksamhet, som erbjuds i biblioteksbyggnaden, till en plats eller grupp i samhället har varit en del av biblioteksutbudet i många decennier. Bokleveranser till synskadade, besök på servicehem för äldre och sagostunder på daghem och i skolor är etablerade utåtriktade verksamheter. Utåtriktad verksamhet är ett samarbete mellan biblioteket och utvalda institutioner eller individer, som resulterar i en bestämd service. Arrangemanget äger i första hand rum mellan institutioner och återspeglar användarnas behov och krav förmedlade genom institutionerna. Servicen planeras i allmänhet i förväg, till en bestämd plats för en bestämd målgrupp. Oftast är verksamheten mycket lik den som erbjuds på biblioteket och förmodligen är inte de som tar emot servicen inblandade i utformningen och planeringen av den.

Den utåtriktade verksamheten ser ofta bara en aspekt av en persons liv. Bibliotek förser t.ex. synskadade med böcker men är sällan engagerade i andra biblioteksbehov som dessa personer kan ha. Inte heller brukar projektet bry sig om individens roll i

samhället.

Även om det kan förekomma en viss mån av feedback är det vanligen biblioteket som beslutar om servicen, hur den ska ges och huruvida den är en framgång, ofta på samma grunder – inklusive kraven på effektivitet och statistiskt mätbara resultat (deltagande) – som gäller för den ordinarie biblioteksverksamheten. Utåtriktade projekt är värdefulla redskap för biblioteken och gör att de når längre ut i samhället men de är inte samma sak som program och tjänster som växer fram ur en grupp.

Att arbeta med en grupp

CDA utgår från individens och gruppens perspektiv. Det hjälper individer eller grupper att uttrycka sina behov och undersöker sedan hur man kan samarbeta för att tillgodose dessa behov. Uppsökande verksamhet börjar med att erbjuda en verksamhet medan grupp-utveckling börjar med att skapa relationer. Detta kan vara enkelt eller komplext. Det kan handla om relationer mellan två individer, mellan en individ och en institution, eller mellan två institutioner. Att skapa relationer är särskilt viktigt när man arbetar med socialt utestängda grupper, som måste utveckla en grund av tillit och respekt innan de är villiga att öppet diskutera sina behov. Det är nödvändigt att vinna deras förtroende.

CDA är medvetet om de villkor

som bestämmer livet för utestängda grupper och individer. De är kanske arbetslösa eller har låga inkomster. De har problem med missbruk, dålig läsförmåga, psykisk sjukdom

Till och med en så välvillig institution som biblioteket är ett minfält av regler, etablerade normer och ekonomiska bestraffningar.

eller begränsad utbildning. Det är osannolikt att de har sådana kunskaper om byråkrati och organisation att de kan manövrera inom de institutioner som dominerar deras liv och kontrollerar deras val. Generellt är de socialt utestängda i vårt samhälle utnyttjade på arbetsmarknaden och frustrerade av socialförsäkringssystem som tvingas begränsa de resurser som är tillgängliga för dem. I många fall betraktas de som hinder för att personalen ska kunna uppfylla sina produktionsmål eller sin budget. På varje punkt är "systemet" främmande för de socialt utestängda. Till och med en så välvillig institution som biblioteket är ett minfält av regler, etablerade normer och ekonomiska

bestraffningar.

Det finns ytterligare en anledning till att lägga tid på att etablera förtroendefulla relationer. Socialt utestängda personer är mer än de karakteristika som används för att definiera dem. De har styrkor och svagheter, en egen historia, relationer och berättelser som går utöver de etiketter som klistrats på dem. Att lära känna hela deras historia gör det möjligt för CDL att verkligen förstå dem och att förstå gruppen i hela dess komplexitet. Ett förtroendefullt förhållande är grundläggande för att vi ska kunna börja arbeta med

Utåtriktad verksamhet leder till fjärmande

olika grupper. När en relation väl har etablerats kan man börja diskutera med individerna, för att formulera deras behov och skapa en väg för att tillmötesgå dessa behov. Detta betyder att man ser mer än ett av individens behov. Det betyder att man arbetar med hela människan i sitt sammanhang. Detta kan låta som en linjär, stegvis växande process men är i själva verket en mycket sammansatt process, som innehåller såväl ögonblick av klarsyn och intimitet som av frustration och distans.

Att etablera relationer med ett antal personer eller grupper ger både en grundläggande förståelse av gruppen och en ingång till den. Det ger upphov till de resurser som är nödvändiga för att möta gruppens behov. Relationer med gruppen gör det möjligt att föreslå koncept och program som utgör ett kontinuerligt svar på gruppens behov under lång tid i stället för enstaka satsningar.

Utåtriktad verksamhet leder till fjärmande medan CDA kräver risktagande. Vid det senare synas biblioteket i stället för tvärtom. Det förändrar gruppens uppfattning om bibliotekarier och bibliotek och handlar om grupper och individer som en helhet och inte som fragment eller episoder. Det kräver engagemang och personlig sårbarhet snarare än statistik och officiella planer. Utåtriktad verksamhet är en utvidgning av vår nuvarande affärsidé. CDA är ett rikt och komplext arbetsgångssätt, som utvecklar nya modeller för biblioteksverksamhet

och hållbara samhällen.

En viktig lärdom av Working Together-projekten är att det krävs tid för att etablera kontakter, vinna förtroende och utveckla servicen till de socialt utestängda på ett sätt som motsvarar deras behov. Medan de flesta bibliotekstjänster rättfärdigas med kvantitativa mått mäts arbete med grupper i att förändra liv och samla in berättelser.

Detta tillvägagångssätt är inte enkelt och det måste fortfarande diskuteras och utvärderas i vilken mån det kan användas i biblioteken. Även när CDL arbetar heltid i en grupp är det fortfarande mycket svårt för dem att lösgöra sig från arbetssättet hos en bibliotekarie placerad inne i biblioteket. Det är fortfarande ett problem att man tar sin tillflykt till program i stället för att etablera relationer.

Vi är ändå på väg att upptäcka en nivå av komplexitet och rikedom i arbetet med olika grupper som bara kan gynna både biblioteken och

Det är fortfarande ett problem att man tar sin tillflykt till program i stället för att etablera relationer

deras omgivande samhällen. Lärdomarna av detta projekt kommer att leda till nya sätt att tänka om bibliotek, från att lära sig hur man utvecklar och presenterar dataundervisning utanför klassrumsmiljön till att förstå att kartläggning av olika grupper är viktigt för filialbibliotekens fortsatta arbete.

Brian Campbell är The Systems and Special Director of Vancouver Public Library och the National director of the Working Together: Library-Community Connections Project

Artikeln publicerades ursprungligen i Feliciter (Journal of the Canadian Library Association), 2005(51):6.

Förläggaren Kalle Hägglund död

Läser på fib.se att bokförläggaren Kalle Hägglund gått en alltför tidig död till mötes. Han blev endast 62 år. Kalle har arbetat med förlag som Oktober, Askelin & Hägglund och Hägglunds. Själv lärde jag känna honom under arbetet med en bibliografi över Jan Myrdals produktion samt i styrelsearbete i Folket i Bild/ Kulturfront. Det var några intensiva och kaotiska år. Hemma hos Kalle på Svartmangatan i Gamla stan stod röken tät och efter avklarade styrelsemöten i FiB/K på Bondegatan kunde Kalle underhålla oss då unga med historier från fornstora dar. Inför en läsekrets av bibliotekarier vill jag framhålla hans principiella och exemplariska försvar av yttrande- och tryckfriheten. När han gav ut Hitlers Mein Kampf hördes ett ramaskri bland svenska intellektuella. Visst kunde de inse att en sådan bok bör finnas tillgänglig, men då endast för "forskning". Kalle däremot var en sann demokrat, gav ut böckerna i pocket på det att de skulle kunna läsas av gemene man för att på så vis verka som ett serum mot nazismen. Det var en märklig och uppiggande syn att se denne lille korpulente man glatt ge sig ut i kamp mot den tyska delstaten Bayern som ansåg sig ha utgivningsrättigheterna till Mein Kampf. (Läs om den lärorika och intressanta historien i Erik Göthes Den vanliga vägen.) Det var också Kalle som hade modet att ge ut Diana Johnstones Därarnas korståg när Ordfront fick kalla fötter. Kalle förstod att den verkliga provostenen för en vän av yttrande- och tryckfrihet är de misshagliga yttrandena. Det gäller att ha styrkan att försvara även motståndarens demokratiska rättigheter. Ett särskilt gott öga hade Kalle till den fina innerstadsvänstern och det han uppfattade som politisk korrekthet, vilka han häcklade friskt under signaturen Rex i FiB/K eller FiB-Juristernas Tidskrift för Folkets Rättigheter. Men Kalle gav inte bara ut de politiskt kontroversiella böckerna, han hade även blick för de unga, t ex gav han ut den då oetablerade Peter Birro och helt färsk från förlaget är romanen Balaclava av debutanten Johan Ribe.

Jag är glad över att ha lärt känna Kalle Hägglund.

Erik Edwardson

Om andan i de (väst)afrikanska biblioteken

- ett svar till Shiraz Durrani och Kay Raseroka

Text och foto: Mikael Böök

Mikael Böök reste i januari till Afrika för att delta i World Social Forum i Mali och rapporterar också från besök på bibliotek i Ougadougou och Accra. Överallt såg han informationsknutpunkter. Kanske ett embryo till nya bibliotek?

Den här artikeln handlar om huruvida det traditionella biblioteket kan fylla afrikansernas behov. Som utgångspunkt tar jag två utmärkta men till synes motstridiga inlägg i ämnet, skrivna av Shiraz Durrani respektive Kay Raseroka (1).

Durrani berättar om en ung kvinna på landet, Nyanjiru, som är tvungen att arbeta dygnet runt för att förse sig själv och sin familj med föda, kläder och bostad. Nyanjirus mödor kontrasteras mot Kamaus vardag. Kamau arbetar i ett bibliotek, som upprätthålls med "utvecklingsbidrag" från ett nykolonialt moderland.

Nyanjirus informationsbehov är enligt Durrani tydliga: hon vill ha information som hjälper henne att överleva".

Men Kamaus bibliotek kan inte hjälpa Nyanjiru. "Nyanjiru känner inte till något bibliotek och inget bibliotek känner till Nyanjiru." Nyanjiru är i själva verket oacceptabel för bibliotekarierna. Deras regler utestänger henne. "Tystnad i biblioteket!" Kommer bibliotekarierna att lyckas tysta ner Nyanjiru för gott, frågar Durrani.

Raseroka bemöter (2) Durrans berättelse om Nyanjiru med ett exempel som visar hur människor kan dra nytta av biblioteket även om de själva aldrig har besökt ett sådant. Historien berättas ur en äldre kvinnas synvinkel. Hennes dotter, Thandi, är döende av AIDS. Thandis egna unga döttrar hjälper sin mormor att klara av den svåra situationen. De inte bara ger handtag när det behövs utan de bidrar också med viktig information om hygien och vård av AIDS-patienter. På

en kurs, som anordnats av biblioteket har de lärt sig att inte röra vid HIV/AIDS partier utan skyddshandskar. Konstigt att man ska behöva ha handskar på sig när man sköter om sitt eget barn, tycker mormodern. Å andra sidan litar hon på sitt barnbarn. Till slut går hon med på att använda "fingersockarna" och hela familjen kan andas ut.

Enligt Raseroka visar det här exemplet hur "biblioteken kan spela en roll som förmedlare av information mellan barn, som använder bibliotekets resurser som en del av sitt lärande i livskunskap, och de samhällen de kommer ifrån" och hur "biblioteken kan underlätta en diskussion mellan generationerna om den traditionella, inhemska livskunskapen och samhällets kulturella värderingar, så att den blir en integrerad del i anpassningen till förändrade levnadsmönster, förmedlade genom läsning och tevetittande".

Shiraz Durrans och Kay Raseros berättelser innehåller viktiga budskap om bibliotekets relevans (och irrelevans) för majoriteten av vanliga afrikaner. Budskapen är till synes mycket motstridiga. Durrani vill gå rakt på det politiska problemet medan Kay Raseroka pekar på en fråga som ligger bortom den omedelbara politikens sfär: nödvändigheten av att bygga upp en vetenskaplig kultur. Men är detta en så kallad en antagonistisk motsättning? Talar Durrani och Raseroka överhuvudtaget om samma sak, och ifall de faktiskt gör det, talar de inte helt enkelt förbi varandra? Handlar deras berättelser till syvende och sist om bibliotek? Handlar de inte snarare om hur människorna le-

ver och dör i dagens Afrika? Var går gränserna för vad man rimligen kan kalla ett bibliotek?

De här frågornas antal och svårighetsgrad känns förlamande. Jag försöker upplösa min mentala kramp genom att berätta en egen historia.

Biblioteksverkstaden i Bamako

Först några ord om biblioteksverkstaden på Världssocialforum (World Social Forum, härfter WSF) i Bamako (Mali) i januari. Varken Shiraz Durrani eller Kay Raseroka deltog visserligen där. Men andligen var båda högst närvarande, skulle man kunna säga.

Seminarier i Bamako var tänkt som en uppföljning av en diskussion om "bibliotekets roll i demokratiseringen av informationen", som Kay Raseroka inledde på WSF i Mumbai år 2004. Där sade Kay att så många bibliotekarier som möjligt borde delta i WSF tillsammans med världens församlade medborgarrörelser och -aktivister. Och inte bara det: bibliotekarierna borde också dra sitt strå till stacken genom att dokumentera all den information som WSF producerar i sina bibliotek!

Det var just detta som vi fortsatte att diskutera i Bamako, och ur diskussionen föddes ett beslut: dokumentationen av WSF i biblioteken ska börja på WSF i Nairobi i januari 2007! Förtjänsten för framsteget - steget från att bara säga det till att också göra det - kan i någon mån tillskrivas Shiraz Durrani, fast han inte kunde delta personligen. En förutsättning för att planen ska kunna genomföras är nämligen organisationen "Progressive African Library and Information

Överst Padmorebibliotekets läsesal i Accra, Ghana. T.v. Esther Obachi, sekreterare i Kenya Library Association berättar om PALI-Act och diskuterar bibliotekets roll under Världssocialforum i Bamako. T.h. Tjänsteman på stadsbiblioteket i Ouagadougou

Activists" (PALIAct), som Shiraz m.fl. håller på att grunda för att ta itu på allvar med problemet om "relevant biblioteksservice" för afrikaner.

För att bevaka och samla in informationen från mammutevenemanget WSF i Nairobi 2007 kommer det att behövas hundratals bibliotekarier, menar Esther Obachi, den ena av två PALIAct-ivister från Kenya som deltog i biblioteksverkstaden i Bamako.

Följaktligen har Esther till att börja med skisserat en kurs för "utbildare av utbildare" (training of the trainers). Deltagarna i denna kurs, som preliminärt ska hållas i Nairobi i juni 2006, ska få en introduktion till tematiken på socialt världsforum (3), baskunskaper i journalistik och användning av mediateknologi samt etiska och juridiska synpunkter som hjälper dem i deras uppdrag. Det gäller också att finna formler för hur informationen om WSF ska förvaltas, presenteras och spridas i biblioteken. Programmet är med andra ord ambitiöst så det förslår.

Som sekreterare för Kenya Library Association har Esther Obachi god kontakt med biblioteksfolket och fältet. I skrivande stund är finansieringen av projektet däremot en öppen fråga. Så mycket som det idag talas om utvecklingsrundor och hjälp till Afrika skall det väl ändå gå att hitta en skärv också för detta projekt!?

Bussen till Accra

Efter WSF i Bamako satte jag mig på bussen för att åka tillbaka till Accra i Ghana via Ougadougou i Burkina Faso. (Från Ghana skulle jag sedan återvända hem till Finland.) Under denna färd skulle jag, tänkte jag mig, skaffa mig lite försthandsinformation om det aktuella biblioteksläget i nämnda länder och städer.

Överallt jag kom såg jag orden telefon och telekommunikation, och ofta dessutom ordet internet, skrivet på skyltar och husväggar. Huset kunde vara hur anspråkslöst som helst, ofta bara ett skjul eller en hydda. Ändå var det en knutpunkt i det globala kommunikations- och informationsnät, som hjälper afrikanen att upprätthålla kontakten med sina miljoner utvandrare bröder och systrar i diasporan. Eftersom nätet också är en av grundförutsättningarna för ett modernt biblioteksväsende tyckte jag mig skåda lika många potentiella eller virtuella bibliotek längs huvudstråken, där jag vanligen tog mig fram. Några bibliotek i ordets traditionella mening fick

jag också se. Mer om dem lite längre fram.

Kvällens film

På WSF i Porto Alegre för några år sedan blev jag bekant med Clémentine Ouedraogo från Ouagadougou, där hon dirigerar organisationen Promo Femmes.

Clémentines kollega Agathe Ouedraogo brukar animera Promo Femmes' filmföreläsningar och diskussioner om kvinnornas rättigheter. En kväll följer jag med Agathe till byn Korom, som ligger några mil från huvudstaden.

När vi anländer vid åttasnåret har mörkret redan hunnit falla (byn saknar tillsvidare elektricitet) över alla dem som samlats utanför byskolan. De flesta av byns invånare har ställt upp: både männen och kvinnorna, lärarna och eleverna, barnen och föräldrarna.

Medan generatoren sätts igång och filmprojektorn riggas upp visar Agathe mig resultaten hittills av samarbetet med byborna. Vi tar en titt på borrhjulet, sådesmagasinet, kvarnen och bryggeriet där kvinnorna gör dolo, ett slags öl. De här småskaliga anläggningarna leds och administreras av kvinnokommittéer och finansieras med mikrokrediter, som beviljas av Promo Femmes. Borrhjulet är en större satsning, finansierad av Church World Service.

Ännu en inrättning bör nämnas i sammanhanget, dvs. byns "alfabetiseringsrum", där Promo Femmes drar tvåmånaderskurser för byns kvinnor, sex timmar per dag.

Kvällens film, Promo Femmes egen amatörproduktion, berättar med humor och fart om hur en ung flickas äktenskap med bychefen blir avstyrt. Budskapet om tvångsäktenskapets förkastlighet tas emot med många spontana reaktioner under och en rätt livlig diskussion efter föreläsningen.

Fråga mig vad folkbildning är för någonting. Då ska jag peka på Promo Femmes verksamhet i Korom.

Men fråga mig inte vad folkbildning och bibliotek har med varandra att göra. För då svarar jag att frågeställaren inte har en aning om hur precärt biblioteksläget är i Burkina Faso och knappast någon aning om bibliotek överhuvudtaget.

Alla bibliotek behöver animeras

Biblioteket är relevant för afrikaner-

na, om bara dess animatörer hittar den rätta andan. Alla bibliotek behöver animeras. Alla bibliotek behöver en anda. Bibliotekens anda skapas inte av böckerna. Det är bibliotekarierna som animerar biblioteken.

Jag söker bibliotekens anda i Ouagadougou. Och vad finner jag? Jo, en bokbuss, som några medborgare i den franska staden Grenoble för ett antal år sedan skänkte åt invånarna i den burkinabeska huvudstaden.

Bokbussen betjänar stadens lycéer. Här får eleverna låna franska skolböcker från 1980- och 1990-talet, men också romaner av Enid Blyton, Honoré de Balzac, John le Carré, Rudyard Kipling och Det Bästa romanurval (på franska) från 1956, 1957, 1958... Vilken underlig samling av böcker från andra tider och andra världsdelar! Men vad vore biblioteket utan sådant gammalt läs gods av mer eller mindre tvivelaktig kvalitet? Här finns också *Le livre de Li Po, un des plus grands poètes Chinois 701-762*. Undrar om ens de medeltida universitetsbiblioteken i Afrikas kulturvaggas Timbuktu kunde erbjuda några diktböcker från Kina? Trettonhundratalsresenären Ibn Battuta, som besökte både Kina och Timbuktu skulle antagligen ha stannat en vecka till i Ouagadougou enbart för att läsa den här boken, spekulerar jag. (Men dumt nog tar inte jag mig tid att göra det.)

Det roliga men samtidigt tragiska är att böckerna i bokbussen är så gott som sönderlästa. Eleverna gråter efter flera böcker, intygar Emmanuel Tassambédo, bokbussens sympatiska chaufför och animatör. Det har gått flera år sedan det senaste tillskottet till bokbussens samling.

Alla böcker i bokbussen bär en stämpel: DASE. Direction de l'Action Sociale et de l'Education de la commune d'Ouagadougou. Emmanuel stänger för dagen och jag går till DASE för att ta reda på mera om stadens bibliotek.

Tjänstemannen på DASE försäkrar att det finns ett bibliotek i varje arrondissement. Och ett stadsbibliotek. Jag får adressen dit och skyndar iväg.

Men stadsbiblioteket ligger lite avsides och det tar längre tid än beräknat att komma fram. När jag väl är där är klockan redan en kvart i fem. Biblioteket skulle stänga fem men idag har man tydligen stängt tidigare än vanligt. Jag undrar om detta när allt kommer omkring alls är ett bibliotek. Så här står det på skylten utanför:

COMMUNE DE OUAGADOUGOU
DIRECTION DES ARCHIVES
DEL LA DOCUMENTATION
ET DE LA BIBLIOTHÈQUE

En biblioteksledning utan bibliotek kan jämföras med en generalstab utan armé. Men liksom en general vid behov ska kunna stampa fram en armé ska väl en biblioteksledning kunna göra någonting för att råda bot på eländet? Grunda en biblioteks rörelse? PALIAct? WSF?

Padmorebiblioteket

I Accra besöker jag The George Padmore Research Library of Africa Affairs i hopp om att hitta litteratur om afrikansk federalism.

Padmore-biblioteket är inte längre i lika gott skick som år 1969 då jag var här första gången, och det har varken fått internet eller elektronisk katalog ännu, men det är icke desto mindre fortfarande ett fint bibliotek.

Jag måste också erkänna att jag uppskattar tystnaden i Padmore-bibliotekets läsesal. Det är skönt att få dra sig undan ett tag i Padmore-bibliotekets lugn och ro.

Accra har blivit en stökig storstad. För närvarande byggs många nya

kyrkor och moskéer i Accra. Tänk om man skulle bygga bibliotek i stället!

Padmore-bibliotekarierna hjälper mig att finna de rätta böckerna med information om Modibo Keitas, Léopold Sédar Senghors, med fleras försök att grunda en Malifederation i slutet av 1950-talet. (4)

Det vore viktigt att granska Europas och Afrikas relationer på nytt ur ett federalistiskt och antikolonialistiskt perspektiv. Då måste t.ex. Modibo Keita räddas från från glömskan. Modibo Keita var den självständiga republiken Malis (fd franska Sudans) första president (1960-1968) och premiärminister i Malifederationen (1959-1960), som förutom Mali och Senegal också var tänkt att inbegripa några andra nya stater som hade ingått i det fd franska kolonialväldet. (4) En som säkert skulle instämma i dessa åsikter är Shiraz Durrani. Möjligen också Kay Raseroka. För övrigt har Kay Raseroka rätt: upplysningens tid är inte förbi. Biblioteket kan och bör fortsätta att komma människorna till hjälp, direkt eller indirekt, i deras försök att ta kål på pesten och kriget.

Biblioteket känner inga gränser. Biblioteket är varken en europeisk eller en afrikansk uppfinning. I stället är Afrika och Europa, liksom Asien, Amerika och Australien uppfunna i biblioteket. Biblioteket är lika gammalt som samhället och staten. Världsdelenas namn är av yngre datum. De dyker upp först i myterna och litteraturen.

Nu skulle det gälla att ge begreppet federalism ett klart och konkret innehåll. Biblioteket kunde och borde ta initiativet till ett världsbibliotek, som hjälper människorna att kasta av sig imperiernas och nationalismernas ok. Världsbibliotekets ekonomiska och teknologiska förutsättning har ju mognat. Dess namn är internet. Internet och biblioteket är i grunden ett och detsamma. Eller som Ranganathan skrev: biblioteket är en växande organism. Internet är bara det nyaste skottet på bibliotekets stam.

Internet är cybernetiskt, självstyrande. I den mån det behövs internet governance så åligger det varken regeringarna eller privatföretagen att sköta den saken. Det är en uppgift för biblioteket.

Artikelförfattaren bor i Isnäs, Finland och nås via e-mail: book@kaapeli.fi

Fotnoter:

(1) Durrani, S: "Kommer Nyanjiru att förbli tyst" respektive Raseroka, K: "Ett paket Fingersockor". Vad kan biblioteken i Afrika göra för att öka kunskapen om HIV?", i bis 2:2005, ss 20-24. Durranis text utkom första gången i University of Nairobi Library Magazine, No. 4, 1980 och har senare flera gånger blivit omtryckt och översatt till olika språk.

(2) Det är lite oklart om Kay Raseroka faktiskt skrev "Ett paket fingersockor" som ett svar till Durrani. Kay Raseroka är universitetsbibliotekarie i Botswana. Åren 2003-2005 var hon ordförande för International Federation of Library Associations (IFLA).

(3) Socialt världsforum handlar vanligen om sambandet mellan lokala orättvisor och globala aktörers handlande. Exempel på lokala problem är brist på vatten eller biblioteksservice. Ett praktexempel på globala aktörer som skapar problem är WTO. Världshandelsorganisationens regler för tjänstehandel (GATS) och "intellektuell egendom" (TRIPS) hotar också bibliotekens framtid. Jfr Ruth Rikowski: Globalisation, information and Libraries. Chandos, Oxford 2005.

(4) "The connotations of federalism could be both radical and conservative and depended on the user and the precise referent if, as was not often the case, this latter was made clear. As a subject for impassioned political oratory it was ideal; as a means of clearly delineating issues, it left much to be desired. It soon became the dominant theme of French West African politics." (3) Cit. enl. Foltz, William J.: From French West Africa to the Mali Federation. Yale University Press. 1965, p. 68. Min kursivering.

Bibliotekets roll i sociala världsforum

Vad biblioteken och bibliotekarierna beträffar har situationen utvecklats och mognat en hel del sedan WSF i Mumbai år 2004. Det är slutsatsen av seminariet om "Bibliotekets roll i sociala världsforum" som Nätverksinstitutet för global demokratisering (NIGD) anordnade i Malis huvudstad Bamako söndag 22 januari 2006.

För socialt världsforum borde det vara lika naturligt att söka stöd hos bibliotekarier, som det är att anlita tolkar och journalister. Deltagarna i seminariet, varav flera var vad som på engelska kallas LIS (library and information specialists) från Mali och andra afrikanska länder tog emot WSF med entusiasm. (WSF i Bamako var första sociala världsforum på afrikansk mark.) Grupper av bibliotekarier i olika länder borde nu åta sig dokumentationen av WSF-processen i sina bibliotek, med start under WSF i Nairobi, som ska hållas i januari 2007.

Bibliotekarierna skulle kunna förse den globala rättviserörelsen med en tjänst, som motsvarar tolkarnas BABELS (se www.babels.org). Det var BABELS som skötte den outhärliga simultantolkningen mellan engelska och franska i biblioteksverkstaden i Bamako.

Ifall en motsvarande förening av bibliotekarier åtog sig att samla in, organisera och presentera informationen från WSF-evenemangen i sina bibliotek (ett väldigt projekt!), då kunde den ju få heta BIBELS, påpekade Antonio Martins från ATTAC Brasil.

Utöver bibliotekariernas roll i socialt världsforum diskuterades också den allmänna frågan: vad utgör relevant biblioteksservice i dagens afrikanska länder? (För att inte tala om behovet av nytankande om biblioteken i andra världsdelar.)

Progressive African Library & Information Activists' Group (PALIAct) är en av de nya grupper som vill angripa frågan. Lokalavdelningar av PALIact sätts f.n. upp i Kenya och Ghana. De två kenyanska seminariedeltagarna Esther Obachi och Mary Wanjohi är båda involverade i PALIAct och har nu satt igång med uppföljningen av Bamakoseminariets slutsatser under WSF i Nairobi.

Deltog i Bamakoseminariet gjorde också Lorimpo Kambaté från Togo, som berättade om gruppen Communication pour une développement durable (CDD) samt Open Knowledge Network (OKN), representerat av Peter Benjamin från Sydafrika.

Chefen för Malis nationalbibliotek Mamadou Konoba Keita, sekretararen för maliska biblioteksföreningen AMBAD Lamine Camara samt Anne Abdrahamane, bibliotekarie vid medicinska fakulteten, Bamakos universitetsbibliotek, belyste biblioteksläget i Mali. Deras inledningar och övrigt material från workshopen ska utkomma i ett specialnr av Information for Social Change, som redigeras av Kingsley Oghojafor (Nigeria) och undertecknad (Finland).

Mikael Böök
book@kaapeli.fi

Program för förening

Reviderat mars 2006

Föreningen Bibliotek i Samhälle (BiS) vill på socialistisk grund - men partipolitiskt obunden - verka för ett demokratiskt samhälle och ett rättvist biblioteksväsen. För BiS representerar socialismen idén om mänsklig frigörelse och utveckling, baserad på rättvis fördelning av materiella och sociala tillgångar. Det samhälle som ska förverkliga dessa målsättningar ska styras av dess medlemmar så direkt som möjligt.

BIBLIOTEKET I SAMHÄLLET

Tillgången till elektroniska medier har gjort informationen mera tillgänglig, vilket är en stor demokratisk möjlighet. Men de växande klassklyftorna, samhällets tilltagande komplexitet och den oändliga informationsmängden leder till vidgade informations- och kunskapsklyftor, såväl nationellt som globalt.

Eliter tar över och det blir allt svårare för den vanliga medborgaren att få ett reellt inflytande i väsentliga frågor. Vi kan välja elbolag och teleoperatörer medan den politiska makten har flyttat till Bryssel eller abdikerat.

Vårt behov av upplevelse och kunskap förvandlas till en marknad att exploatera. Information har utvecklats till en vara där nya upphovsrättslagar styr handeln.

Nationella minoriteter, internationella kontakter och alla som flyttat eller flytt till Sverige innebär stora möjligheter till dynamiska och berikande nyskapande kulturyttringar. Ett mångkulturellt samhälle ställer krav på ökad kunskap och förståelse, och måste ge möjlighet för alla grupper att bevara och vidareutveckla sin kulturella identitet inom det demokratiska samhällets ramar.

Välfärdssamhället har blivit en bräcklig liten bricka i en global och instabil ekonomi. De sociala motsättningar och växande klyftor som följer därav ställer nya krav på biblioteken. För varje bibliotek måste en ständigt pågående omvärldsanalys vara en självklarhet, vad gäller såväl lokalsamhället som bibliotekspolitiska frågor nationellt och internationellt. Denna analys ska vara utgångspunkt för den biblioteksplan som enligt lag ska finnas.

FOLKBILDNING

Enligt BiS är det bibliotekets uppgift att försvara och utveckla ett demokratiskt samhälle. BiS anser det därför nödvändigt att satsa väsentligt ökade resurser på ett biblioteksväsen som arbetar kvalitetsmedvetet och folkbildande, och som verkligen utgör ett alternativ till det kommersiella utbudet, inte bara ett komplement. Bibliotekets mål ska inte vara nöjda kunder utan insiktsfulla medborgare.

BiS vill arbeta för ett bibliotek som är en aktiv mötesplats för tankar, upplevelser och kulturyttringar. Målet är att ge människor förutsättningar att skaffa sig kunskap om samhälls- och ekologiska, och tekniska sammanhang, och att kunna hävda de demokratiska fri- och rättigheterna på ett kreativt och solidariskt sätt. BiS stöder de av 1980 års folkbiblioteks-

utredning fastlagda handlingslinjerna i en moderniserad variant:

1. Att föra en kamp för det skrivna ordet och läsandet
2. Att arbeta för en fri och jämlik tillgång till information
3. Att särskilt uppmärksamma barns behov av böcker, språk och läsning

MEDIEURVAL

De offentliga biblioteken är de tjänster och det medieurval som samhället för skattemedel ställer till allmänhetens förfogande. Urvalet är då avgörande för hur folkbiblioteket fullföljer sitt uppdrag, och för den bild av samhällets, naturens och vetenskapens tillstånd, problem och framsteg som förmedlas av biblioteket som samhällelig institution och därmed ges en form av legitimitet.

Medier som spekulerar i våld eller propagerar för värderingar som innebär förtryck, förföljelse eller diskriminering eller på annat sätt strider mot de grundläggande mänskliga rättigheterna ska därför i princip inte införlivas i folkbibliotekets samlingar.

Trots ljud- och bildmediers dominans är den språkliga förståelsen grunden för vidareförmedling av kunskap och kultur. Under överskådlig framtid kommer vår kultur och demokrati att bygga på det skrivna ordet. Förmågan att kunna tillgoda sig en text, och att själv kunna uttrycka sig i tal och skrift är avgörande för individers och grupperns möjlighet att delta i samhällslivet.

Bibliotekets medieurval ska ge möjlighet till livslångt lärande. Folkbibliotekens uppgift är här att överbrygga de informations- och kunskapsklyftor som finns på grund av sociala, kulturella, utbildningsmässiga och ekonomiska klasskillnader genom att tillhandahålla ett kvalitetsurval av böcker, tidskrifter, digitalt lagrade medier och e-medier på så många som möjligt av de språk som talas i landet.

Folkbiblioteket har i varje kommun huvudansvaret för att ett kvalitetsurval av skönlitteratur för barn och vuxna ska finnas tillgängligt för att stimulera berikande upplevelser, insikter och läsglädje. Detta är en allt viktigare uppgift nu när andra medier med stor genomslagskraft erövrar och styr människors tid, fantasi och kreativitet.

Bibliotekets kompetensområde har vidgats genom tillgången till elektroniskt överförd och lagrad information. BiS anser det självklart och nödvändigt att biblioteket utnyttjar dessa möjligheter till kvalitetsförbättring på så sätt att de kommer alla medborgare till godo, och inte bara redan informationsstarka grupper och individer. Biblioteket ska tillgängliggöra IT inte bara för informationssökning, utan även för kommunikation och eget skapande. Detta innebär tillhandahållande av exempelvis ordbehandling på de mest förekommande skriftspråken, scanner och bildbehandlingsprogram. På så sätt bidrar biblioteken konkret till att stärka yttrandefriheten. Biblioteket i det informations- och medierika samhället kräver ökade resurser!

en Bibliotek i Samhälle

Bibliotekslagen bör snarast revideras så att gratisprincipen innefattar även bibliotekens datoranvändning.

Sekretesslagen bör snarast revideras så att samma sekretessregler gäller för användning av bibliotekets datorer som för medielån.

JÄMLIK BIBLIOTEKSSTANDARD

BiS anser att bibliotek som finansieras med offentliga medel ska drivas i offentlig regi. BiS anser att offentliga bibliotek är en oslagbar kollektiv lösning för att tillfredsställa behov av kultur, kunskap och information. BiS kräver en bibliotekslag där staten garanterar en jämlik biblioteksstandard, och ett resursstarkt, effektivt biblioteks nätverk i landet. Bibliotekens verksamhet ska styras politiskt så att den även når de grupper som nu inte utnyttjar bibliotekens möjligheter. Det innebär en satsning på lärcenter, skolbibliotek, biblioteksservice i glesbygd och förorter samt uppsökande arbete på arbetsplatser, institutioner m m. Detta innebär att biblioteken måste tillföras ökade resurser.

SOLIDARITET OCH SAMARBETE

Ett väl fungerande bibliotek förutsätter att skrå- och revirtänkande motarbetas såväl inom som utom biblioteket. Alla tendenser till ökad byråkratisering och bypolitik måste bekämpas!

BiS förordar en lönepolitik som gagnar solidaritet, samarbete och de för verksamheten uppsatta målen. BiS anser det vara fackets uppgift att minska löneskillnaderna genom att kräva en uppvärdering av det biblioteksarbete som nu är lägst betalt, men också att höja den allmänna lönenivån för biblioteksanställda och övriga anställda inom kultursektorn och utbildningsväsendet.

INTERNATIONELLT

BiS stöder kampen för yttrande- och informationsfrihet. BiS stödjer andra progressiva bibliotekskrafter och uppbyggandet av bibliotek i länder med bristande resurser.

BiS anser att UNESCOs biblioteksmanifest ska utgöra en självklar grund för världens folkbibliotek.

Vi blir alltmer påverkade av det angloamerikanska språket och tänkandet. BiS anser att detta behöver balanseras genom ett ökat kulturellt utbyte med andra kultur- och språkområden.

FÖRENINGEN BiS

Föreningen BiS ska genom tidskrift "bis och i andra sammanhang delta i kultur- och samhällsdebatten. Föreningen BiS ska genom mötesverksamhet", samt föreningens hemsida och diskussionslista, utveckla och fördjupa biblioteksfrågorna ideologiskt och kunskapsmässigt.

Är BiS medieurvalsprinciper mogna för gallring?

Vid BiS årsmöte i mars 2006 gjordes en lätt revidering och uppdatering av föreningens handlingsprogram. Resultatet kan läsas härintill. Gör det och reagera!

Är BiS medieurvalsprinciper ett skrämmande eko från den tiden då bibliotekskonsulenter skickade ut listor på "tillåtna" böcker och den därpå följande perioden då sambindningen innebar ett kvalitetsurval och inte bara som nu, hade vinstmaximering som mål?

Eller är det kanske så att BiS krav på medvetet urval är en förutsättning för gratisprincipen? Hur motivera att för skattepengar fritt distribuera det som andra organisationer lever på att sälja, vad säger EU om det?

BiS anser att boken och det skrivna ordet ska prioriteras framför ljud- och bildmedia.

BiS anser att bibliotekets urval ska bygga på kvalitet, saklighet och relevans, man köper inte vad som helst för skattepengar!

Urval är inte censur. Yttrandefrihet betyder inte att biblioteket behöver tillhandahålla alla yttringar!

Enligt BiS är inte bibliotekets mål nöjda kunder utan insiktsfulla medborgare.

Låt dig provoceras av BiS otidsenliga linje! Skriv, argumentera, tyck till! Nästa nummer av tidskriften bis ska handla om urval, om bibliotekets innehåll. Ta chansen att påverka nästa revidering av handlingsprogrammet och alla andra läsare, skriv!

När utlänningen blev invandrare

BiS och 35 års kamp för mångfald

Siv Wold-Karlsen har läst gamla årgångar av bis och kommenterar Mångfaldsåret ur ett biblioteksperspektiv

Nu är mångkulturåret här, eller är det kanske mångfaldsåret? Radioprogrammet Brytpunkten diskuterar Mångkulturåret (21/1 2006) och informationschefen för kulturförvaltningen i Göteborg säger: Här i Göteborg har vi alltid arbetat utifrån begreppet mångfald, och det bästa exemplet på mångfald är biblioteket, med sina böcker på all världens språk.

Kanske borde 2006 vara ett mångspråksår. Säkert är att det kan vara svårt med orden, och några av dem kan vi knappt ta i utan anföringstecken, som "invandrare" och "integration".

Samma rätt till biblioteksservice

Det var 1969 utlänningar blev invandrare - Utlänningskommissionen lades ner och Invandrarverket kom till. Idag har vi Migrationsverket och Integrationsverket, och inom Invandrarverket fanns en tillståndsbyrå, en fortsättning på den gamla Utlänningskommissionen, Utlänningskommissionen kallad, och en anpassningsbyrå, som skulle arbeta för ömsesidig integration: "Vår anpassning till invandrarna är kanske lika viktig som invandrarnas anpassning till oss", citerar Ulla Kaitavuori från Invandrarverkets program, i bis 1970:10.

Invandrare i Sverige skulle vara likställda med, och behandlas likvärdigt med svenska medborgare. Bland annat ha samma rätt till biblioteksservice.

Bredd och mångfald i utbudet

BiS/bis kom också till 1969, och redan i bis 1969:2 presenterar arbetsgruppen Invandrare och bibliotek ett program: Det handlar inte bara om att köpa in lite böcker på invandrarnas modersmål, utan om att "aktivt gå in för att anpassa invandrare och infödda till varandra" och det handlar om att ge alla en möjlighet att umgås "under

icke-kommersialiserade former."

Två- och flerspråkighet är möjlig, och definitivt bättre än den dubbla halvspråkighet som hotar invandrabarn som inte får möjlighet att behålla och utveckla sina båda språk. Och det är bibliotekets uppgift att vara till för alla och skapa bredd och mångfald inom språk- och ämnesområdena.

I bis 1969:3-4 kommer den första kartläggningen av hur det såg ut på svenska bibliotek på slutet av 1960-talet: Med undantag för biblioteket i Västerås bestod de turkiska bokbestånden enbart av deckare, översatta från engelska och franska, och bokhandeln som försåg biblioteken med den turkiskspråkiga litteraturen hävdade att deckare var vad turkarna ville läsa, och några turkiska författare fanns det ju inte ...

Det fanns också bibliotek som inte köpte in någon invandrarlitteratur alls, eftersom arbetsförmedlingar och skolor hade sagt att det var till men för svenskinläringen att läsa böcker på sitt eget modersmål.

Behoven var stora, det var mycket att göra, och BiS/bis gjorde sitt. Dels genom att ständigt gå på Bibliotekstjänst för att få dem att göra sitt jobb. Dels genom att själva göra en del av jobbet.

BiS/bis förmedlar grekisk exillitteratur, med två-alfabetiska katalogkort, tipsar om tidskrifter, publicerar nyttiga biblioteksfraser på ett tiotal språk, och argumenterar för invandrars rätt till talböcker. Dels för att invandrare lättare ska kunna ta till sig den svenska litteraturen, genom att både läsa och höra boken. Dels därför att en del invandrare är analfabeter. De måste självklart få hjälp att lära sig läsa och skriva, men först på sitt eget språk, för att därefter lättare kunna lära sig läsa och skriva på

svenska. Och under tiden bör de, som alla andra, ha tillgång till information och förströelse på sitt modersmål, och då i muntlig form.

(bis, 1970:10)

1970 fanns inga radioprogram på invandrarsspråk. Det turkiskspråkiga Merhaba började sändas 1977, det spanskspråkiga Panorama 1980. Idag, alldeles lagom till mångkulturåret, har båda programmen lagts ner.

1973 kommer bis' invandrarnummer: "Kan man flytta till Sverige så kan man väl också läsa svenska böcker, eller hur?" Här hittar vi det mesta. En artikel om 'Språk och identitet' och många praktiska råd om var biblioteken kan köpa böcker på invandrarsspråk och hur biblioteken kan och bör behandla böckerna. Blandat med ironisk-pedagogiska artiklar om hur det kan gå när man på ansvarigt håll inte vill inse att språk inte är någon liten ovidkommande detalj, utan någon som vanligtvis har stor betydelse för (de potentiella) läsarna. Och det är

bild: Ulf Larson från bis 21-22

också här, i bis 1973:21-22, vi hittar svar på frågan: Varför ska biblioteken köpa böcker på invandrarspråken?

I nr. 1/1977 gör bis en tillbakablick: Vad har hänt sedan 1973 och bis' invandrarnummer?

1977 har invandrarna har fått kommunal rösträtt, invandrarutredningen har definierat den politiska målsättningen som: jämlikhet, samverkan, valfrihet. Kulturrådet ger råd, hjälp och pengar till inköp av invandrarlitteratur, och Bibliotekstjänst gör ett bättre jobb än tidigare. Men mycket återstår att göra, och nya hot har dykt upp. Det allvarligaste är förslag om att överlåta bokurvalet åt invandrarorganisationerna. "Alltså ännu en diskriminerande åtgärd mot invandrarna" - skriver Olaf Berggren: "Svenskarna skall ha tillgång till sakkunnig hjälp för sitt kollektiva bokbestånds uppbyggnad - utlänningarna får pengar till böcker."

Biblioteket ska så klart lyssna på biblioteksbrukarna, men det är biblioteket som är ansvarigt för att bokurvalet blir rätt anpassat och allsidigt. Och ett allsidigt bibliotek förutsätter att man utgår från behoven och inte sneglar på länestatistiken. Det finns, skriver Olaf Berggren, biblioteksfolk som anser att invandrarlitteraturen på deras bibliotek huvudsakligen skall bestå av modern skönlitteratur, och att facklitteraturen kan lånas från länsbiblioteken. Men hur skulle det se ut om små bibliotek och filialer enbart hade skönlitteratur av efterfrågad art och fick låna Sveriges Rikes Lag och ordböcker interurbant. Eller har omsorgen om länestatistiken gått så långt att man numera gör på det viset också med det svenska bokbeståndet?

Se till behoven och inte till efterfrågan ...

1979, i de två bis-numren 50 och 52-53, ser Olaf Berggren närmare på vådan av att låta sig styras av länestatistiken. Det enda relevanta skälet för en länstatistik är att den används för att räkna ut författarnas biblioteksersättning, skriver han, och själv vill han gärna ge författarna en större summa skattemedel än den de idag får, men man får räkna efter andra principer. Kanske ersättning per titel, fast det är något författarnas organisationer och staten måste lista ut. Biblioteken måste sluta med den missvisande och missriktade länstatistiken, för det enda länstatistiken med säkerhet mäter

är folks förmåga att bära hem böcker. Det är som om fritidsnämndens verksamhet skulle mätas med antalet sparar på fotbollsplanen. Det är löjligt, men det är också farligt, för länstatistiken kan få biblioteken att svika sin samhällsuppgift.

Istället för att köpa in handböcker om islam och dialektforskning, fackböcker på finska och serbo-kroatiska, litterära klassiker och nykomlingar, så köper biblioteket in några extra exemplar av de för tillfället mest efterfrågade böckerna. Det gynnar länstatistiken, men det gynnar inte mångfalden..

Så där 15 år senare är det 1990-tal och personal sägs upp, bibliotek läggs ner, mediainköpen minskar, men likväl ökar utlånen. Hur kan det komma sig, frågar Ingrid Atlestam och svarar: Fler arbetslösa och fler studerande gör troligen sitt till att lånen ökar, men en del av förklaring är marknadsanpassning: Bok- och mediaurvalet koncentreras kring det som önskas, och det stora problemet är "vad som inte köps, vad som prioriteras bort när anslagen minskar och utlåningssiffrorna är det förhärskande måttet på framgång. [...] De smala svåra udda böckerna, som man bara hittar på bibliotek, finns nu i allt mindre omfattning på allt färre bibliotek."

LL-böcker, storstil och talböcker är i farozonen, men "Den största nedskärningen har troligen drabbat inköpen på invandrarspråk. Det har ju aldrig varit någon 'lönsam' affär utlåningsmässigt." (bis 1991:1)

2005 var BiS på studietur till biblioteken i London och besökte bl.a. biblioteket i Ealing Road, en stadsdel med en stor andel indisk och pakistansk befolkning. Biblioteket hade böcker på fem-sex indiska och pakistanska språk, men endast skönlitteratur och delvis "romaner av en kvalitet vi kanske inte skulle köpa till ett svenskt bibliotek?" Video och musik var också till utlån, men bara mot betalning. (bis 2005:2)

På slutet av 1990-talet gjorde Ågot Berger (som skrivit "Mångfaldighets biblioteker. Flerspråklig biblioteksbetjening i Danmark") en studieresa i Europa för att se hur det stod till med mångfalden på biblioteken. I Sverige besökte hon bibliotek i Malmö och Stockholm, i Nederländerna Den Haag och Amsterdam. Flerspråkigheten var mest omfattande i Sverige, och

det största problemet i Nederländerna verkade vara brukarbetalningen. På ett bibliotek i Amsterdam var mycket av AV-materialet utlånat, troligen därför att de potentiella låntagarna inte hade råd att betala.

Samtidigt är den officiella invandrapolitiken: Integration, men med rätt att behålla sitt eget språk. Fast mångspråkigheten ligger redan illa till, eftersom de som makten haver tycker det tar för lång tid för invandrarna att lära sig nederländska.

Nederländerna

Under 2005 publicerar Bibliotheek, den nederländska biblioteksföringens tidskrift, flera angrepp på det mångspråkiga biblioteket. Marcel van Dam, statsvetare, tycker det är trevligt med många invandrare på biblioteket, men bara om de använder biblioteket för att låna och läsa böcker på nederländska. Radiomannen Henk Westbroek går till direkt attack på bibliotek som köper in "alla slags danska, marockanska, engelska och andra utländska böcker". Den slags litteratur får folk skaffa sig via internet, tycker Westbroek: Biblioteken ska koncentrera sig på det nederländska, för det är ju faktiskt i Nederländerna vi lever. (Bibliotheek 2005:3-4 och 2005:1)

2006 kommer så lagändringen: Alla utlänningar som vill flytta till Nederländerna måste först avlägga ett godkänt språkprov i nederländska.

Fast medborgare i EU-länder räknas inte som utlänningar, så detta är en språklag som framför allt slår mot asylrätten, men också mot mångfald och mångkultur. Alla dessa våra vackra, tomma ord som det gäller att fylla med ett bra innehåll.

Mångfald på biblioteken och allas lika rätt till biblioteksservice, förutsätter en gratisprincip och, för att åter citera Ingrid Atlestam: "gratisprincipen går bara att motivera och försvara i kombination med en klar målsättning och kvalitetskrav på mediaurvalet. Vi kan aldrig försvara att dåliga eller likgiltiga media köps för skattepengar." (bis 1988:4)

Göteborg, februari 2006

Mångkulturåret - vad betyder det på biblioteken?

Regeringens utropande av 2006 till Mångkulturår har kritiserats från olika håll av olika anledningar. På biblioteken kan man undvika de jippobetonade programmen och använda Mångkulturåret till några konstruktiva insatser: att förbättra våra egna kunskaper, ta upp en intern diskussion om förhållningssätt och bemötande.

Oavsett vad man tycker och vad biblioteken gör, finns det en fråga som det finns anledning att lyfta fram, nämligen den om bristen på biblioteksanställda med annan språklig och/eller kulturell bakgrund än svensk-svensk. Till Sverige kommer människor som är utbildade bibliotekarier i andra länder och som naturligtvis vill använda sin utbildning här. Såvitt vi vet finns det bara en möjlighet för dem att skaffa sig kompetens för att arbeta på svenska bibliotek, nämligen att gå en fullständig utbildning i biblioteks- och informationsvetenskap. Det är en onödig omväg och liksom inom andra utbildningar borde det finnas andra möjligheter att snabbt komma in i yrket. Efter som vi otvivelaktigt behöver dessa kolleger i vår verksamhet med deras språkkunskaper, internationella utblickar och erfarenheter, måste vi underlätta för dem att komma in i den svenska biblioteksvärlden.

Vi föreslår att någon av utbildningarna i B&I ordnar kurser på distans, där utbildade bibliotekarier från andra länder kan få en introduktion till svenskt biblioteksväsen samtidigt som de praktiserar på något bibliotek. Vem tar initiativ till att lösa denna fråga, Svensk Biblioteksförning, B&I-utbildningarna, Sveriges Länsbibliotekarier? Vi föreslår också att länsbiblioteken ordnar kortare introduktionskurser för människor som vill arbeta på bibliotek som assistenter eller i andra funktioner, så att vi tar tillgodogör oss den kompetens som finns och så att biblioteken speglar dagens samhälle.

Barbro Bolonassos

Bibliotekschef i Fisksätra, Nacka

Lena Lundgren

Regionbibliotek Stockholm

Hans Hergin (1910-1988), bortglömd arbetarförfattare

Mats Myrstener

Hans Hergin (från början Hans Håkansson) var född i Döderhults socken, Kalmar län. Fadern, Alfred, var stenarbetare, och står upptagen i Svenskt Författarlexikon som "lägenhetsägare". Hergin började själv arbetade som stenhuggare vid 14 års ålder.

Han började tidigt skriva berättelser. I flera år var han lokalredaktör för den socialdemokratiska tidningen Östra Småland i Vimmerby. 1930 debuterade han som författare med romanen *Deras livsuppgifter* på ett lokalt förlag.

Mest känd blev Hergin för sina romaner om stenarbetare i Småland, främst **Hård klang** från 1937. Här skildras ett stenbrott med ett stensprängarlag. Den tyske ägaren vill stänga brottet och en strejk utbryter. Boken filmades också.

Flera av hans böcker utkom sedan på Tidens förlag. Så till exempel **Tack – det reder sig** (1935), **Henne fick jag aldrig möta** (1940), och **Din är elden** (1949). De utkom också på 1950- och 60-talet i Folket i Bilds serie Folkböcker.

Hergin skrev också flera pjäser för scen och radio. **Så fjärran, så nära** (1962) blev hans sista arbetarroman, senare böcker, utgivna på förlaget Rabén och Sjögren, kan hellre karakteriseras som psykologiskt realistiska relationsromaner. I **Så fjärran, så nära** skildras två bröders, söner till en stenarbetare, kärlek till samma kvinna.

I romanen **Vinden vill jag jaga** (1946) tar han avstånd från den politik som fördes under kriget av den svenska regeringen, främst avseende de judiska flyktingarna. Romanen kan ses som ett avståndstagande från det politiska partiväsendet och en uppgörelse med arbetarrörelsens värderingar.

Hergin blev efter kriget författare på heltid, han flyttade till Stockholm och bosatte sig i Täby kyrkby. Han var gift med Astrid Lindgrens syster Stina. Inte långt från honom, i Vallentuna bodde Jan Fridegård, som skulle bli en god vän genom livet.

Hans sista roman, **Du, min trädgård**, utkom 1971. Han utgav sammanlagt 18 prosaböcker och ett antal pjäser. Hans arkiv och boksamling, med dedicerade exemplar från flera svenska arbetarförfattare, förvaras på Arbetarrörelsens arkiv och bibliotek i Stockholm.

"aktivt erbjuda information..."

Bengt Nerman har fått bis enkät och har ett förslag

Berith Backlund

Övre Husargatan 23 B
413 14 GÖTEBORG

Osteräng 19 januari 2006

Hej!

Jag avstår från att tycka om BiS och kommer i stället med ett konkret förslag, som direkt knyter an till föreningens uppgift (4) att "aktivt erbjuda information och litteratur som utgör komplement och alternativ till det kommersiellt gångbara". Det gäller att bygga ut något som redan sker på biblioteken; saken borde vara okontroversiell: bara att berätta och visa fakta är idag att "bevara och vidareutveckla demokratin". Jag tänker alltså att folkbiblioteken skulle kunna fungera konkretiserande, upplysande, kompletterande och folkbildande genom att ta upp aktuella politiska frågor och belysa dem med små utställningar av klipp, bilder, böcker och boklistor. Det kan gälla lokala problem, men borde framförallt gälla frågor som dessa (några exempel bara, slumpvis uppdykande):

- Vi, Palestina och Israel
- Vem är fienden? Vem rustar och samövar vi mot?
- Vad menas med "jämlighet"? (OBS den glidning som är på gång: från alla människors jämlighet till jämlighet man-kvinna; därmed slipper man ur frågan om klassamhället)
- Konsten att genomföra demokratin - med våld, lämpor eller jämlighet?
- Världens (och rymdens) militära baser - en kartläggning.
- Muren som skydd och hinder (från bägge hållen; kinesiska muren, Hadrian Wall, Berlinmuren, Israels murar - och Jerichos)

Sådana här utställningar kan behöva få material och stöd centralt (och gärna via samarbete med olika grupper och instanser). Temautställningar, lässtimulerande och upplysande.

Vär jag, under mina 14 år som lärare på SÖ:s biblioteksskola, fick frågan om hur jag själv ville ha ett bibliotek, svarade jag med (a) den kompletterande uppgiften (vilket förutsatte att biblioteket var aktivt) och (b) att biblioteket/bibliotekarien skulle kunna använda biblioteket för att demonstrera sin egen linje: "det här tycker jag är bra, kul, läsvärt" etc etc; dvs (a + b) att demonstrera att också ett bibliotek är en agerande, mänsklig instans.

Med hjärtlig hälsning

BENGT NERMAN
Osteräng 2067
760 17 BLIDO
0176 - 820 66

Vi har INTE tappat den lokala folkliga förankringen

I Länsnytt 4:2005 recenserar Mats Myrstener skriften "Det lokala folkbiblioteket – förändringar under hundra år", Mimers småskrifter, Linköpings universitet, av Joachim Hansson. I sin sammanfattning av skriften säger sig Mats Myrstener dela Hanssons oro för att folkbiblioteken i framtiden alltför mycket betonar utbildningsstödande verksamhet och IT. Då skulle biblioteken riskera att "tappa den lokala folkliga förankringen". I såväl Myrsteners som Hanssons texter nämns min programskrift "Biblioteket i utbildningssamhället", http://www.norrtalje.se/templates/Page_____4085.aspx, som exempel på den utveckling som man varnar för. Tyvärr verkar det som varken Myrstener eller Hansson läst min skrift. Orsaken till att jag på olika sätt försökte påvisa folkbibliotekens problem att klara av den anstormning av vuxenstuderande, som invaderade våra bibliotek under 90-talet var just den folkliga förankringen. För det var ju inte de traditionella biblioteksbesökarna, som kom utan faktiskt representanter för den s.k. "missing quarter" (1970-talets uttryck för den del av befolkningen som inte kom till våra bibliotek. Därför försökte vi på olika sätt att söka upp dem i den uppsökande verksamheten.) Nu välldes de alltså in och vi stod där handfallna och förbannade på de kunskapslyftssatsare, som inte velat tillfråga oss och erkänna våra bibliotek som de bildningsinstitutioner vi varit sedan seklets början. Framför oss stod den arbetslösa ensamstående 35-åriga mamman, som tvingats att sätta sig på skolbänken fast det hon helst ville var att få fortsätta att arbeta. Hon behövde vår hjälp att klara sina studier.

Det var första gången hon satte sin fot på biblioteket. Hon var mycket irriterad över att vi inte kunde ge henne den hjälp som hon trodde att vi efterfrågade. Vi gjorde så gott vi kunde. Jag kontaktade utbildningsanordnarna och lärarna, uppvaktade politikerna och menade att vi måste få del av utbildningspengarna för att klara av den uppgift som vi fått av våra nya besökare. För att göra en lång historia kort föreslog jag in min biblioteksutredning att biblioteket skulle få det formella uppdraget att också vara det vi praktiken redan var, nämligen de vuxenstuderandes bibliotek, och att vi skulle få en resursförstärkning för att klara uppgiften. Eftersom Norrtälje kommun har den lägsta utbildningsnivån i länet och vårt regemente precis lagts ner beslöt kommunledningen att locka hit några högskoleutbildningar: sjuksköterskeutbildning och detaljhandelshögskoleutbildning. Jag föreslog i min utredning: "Syftet med det kombinerade folk- och högskolebiblioteket i Norrtälje är att ge distansstuderande i Norrtälje kommun samma möjlighet till litteratur- och informationsförsörjning som studenter på högskoleorter

Att göra biblioteket till ett kombinerat kunskaps-, utbildnings- och kulturellt centrum där barn, ungdom och vuxna stimuleras till formella eller informella studier i sitt livslånga lärande

Att göra de studerande informationskompetenta, vilket på sikt skapar möjlighet och resurser för bibliotekspersonalen att även ägna sig åt de två andra huvuduppgifterna, nämligen lässtimulering hos barn och vuxna samt förmedling av kulturella upplevelser i mötet med litteraturen."

Vi fick 1,3 miljoner till datorer, kurslitteratur och två bibliotekariar, som har ansvaret för utvecklingen av de s.k. pedagogiska biblioteket. Vi har nu arbetat med detta förändringsarbete i fyra år. Tack vare resursförstärkningen till vuxenstuderande har vi successivt kunnat förbättra vårt målmedvetna arbete att ge barn och ungdom bok- och biblioteksvana. Här handlar det om just det som Hansson framhåller som så viktigt, nämligen att arbeta för att barn och ungdom får kunskap om folkbiblioteket som en plats för den enskilda individens fria kunskapsökande.

Jag håller fullständigt med Hansson om att det lokala folkbibliotekets fundamentala uppgift är att medverka till att utveckla demokratin. Däremot menar jag att man inte bör romantisera gångna tiders folkbibliotek utan se verkligheten som den är idag, att vi faktiskt är med och utvecklar demokratin men på ett annorlunda sätt än förr och att vi aldrig får förtrötta oss att se nya möjligheter i en samhällsutveckling där de kommunala pengarna med all sannolikhet kommer att minska. Som nyutexaminerad bibliotekarie 1970 efterträdde jag Sigge Grähs, den gamle folkbildaren, pappersbruksarbetaren och bibliotekarien i Hallstavik. Under hela mitt yrkesliv har han varit min förebild. Under 30-talets arbetslöshet var biblioteket den plats där arbetarna kunde samlas för diskussioner, studiecirkel och stödverksamhet. Han startade bokbussverksamhet på 60-talet och sökte upp människor på landsbygden. Sigge skulle med all säkerhet bli oerhört glad och stolt över den verksamhet vi har idag. Den andel av befolkningen som folkbiblioteket når idag är mycket större än på 60- och 70-talet. Vi har INTE tappat den lokala folkliga förankringen utan snarare förstärkt den – välkommen till Norrtälje bibliotek!!

Kerstin Ericsson är bibliotekschef på Norrtälje bibliotek

Mats Myrstener svarar:

Risk att de studerande blir gökungar

Jag tror inte att det på något sätt var meningen att Jutpeka just Norrtälje stadsbibliotek i min recension, förutom som exempel på ett namnbyte från "folk" till "folk och högskolebibliotek", som är intressant i sig. Är det ett exempel på en kommunal besparing (som i Visby och Härnösand och Sundsvall) när man slår samman två, ganska så olika bibliotekstyper till en? Eller är det så att det inte räcker med att vara "folk"bibliotek idag?

En trend helt enkelt?

Jag har ingen anledning att misstro Kerstin Ericsson på något sätt. Jag har inte läst hennes utredning, utan utgår från vad Joacim Hansson skriver om den i sin bok som jag recenserade. Jag tror inte alls att man i Norrtälje har tappat den "folkliga lokala förankringen", det verkar inte så på Kerstins svar. Det stora hotet som jag ser är när man som på Lidingö lägger ner alla filialer, och ersätter dessa med en Bokomat på det lilla stadsbiblioteket. Å andra sidan är det där med lokal förankring tveegydigt.

När jag jobbade i Nacka var det på en nedläggningshotad filial. Varje gång nedläggningsshotet kom upp skrev stadsdelens invånare gärna på bibliotekariernas namnlistor. När sedan biblioteket var räddat kom dock ingen och lånade! Biblioteket var lika tomt som tidigare. Filialen las också ner sedan jag slutat.

Trots Kerstin Ericsson svar kvarstår ändå en misstanke att de studerande tar mer och mer tid av biblioteksarbetet. Min erfarenhet är att de studerande kommer med långa inköps- och lånelistor, som man vill ha expedierade. Kräver hjälp som en folkbibliotekarie inte har kompetens att svara på. Visst ska folkbiblioteket serva med den hjälpen, så gott det går, men är det då inte något annat som går förlorat? Att på en liten biblioteksort kunna ge samma service som på den stora högskoleorten är väl ändå optimistiskt? Kerstin Ericsson tycks mena det.

Jag vidhåller att det kan finnas en risk att de studerande blir gökungar som tränger ut de mindre högröstade låntagarna. Bibliotekarien Fredrik Nilsson på Stockholms Arbetarebibliotek klagade 1909 under storstrejksåret på att låntagarna (man hade slutna hyllor) framför låntagardisken trängdes och skrek och viftade med sina beställningslistor. "Nog blev oftast den mest högröstade expedierad, på den mer stillsammes bekostnad" skriver Nilsson.

Och egentligen är det ju politikerna som skall ställas till svars. I Vasa i Finland ser man på det hela på ett annat sätt. Där fick både stadsbiblioteket och högskolebiblioteket ökade anslag. Någon sammanslagning, som vissa politiker talade om, blev det inte tal om!

Mats Myrstener
(som i senaste BBL i en krönika blev kallad "Folkbiblioteks-fundamentalist" vilket härmed tacksamt erkännes.)

Gunnar Lundin: Det enkla ska jag lära

H:ström, 2005. 148 s.

På fabriken

"En eftermiddag på Sandviks fabrik såg jag arbetare gå in i det lilla personalbiblioteket; allvaret och förväntan. En sådan läsare, botaniserande efter något andligt stärkande och förklarande, märks ju inte i massmedia eller i offentligheten. När samtidens orkaner, och vattenglasstormar, blåst förbi och beaktelsernas givna strukturer tecknat sig i sanden har han inte lämnat annat spår än som en siffra i lånestatistiken. Han slår upp boken efter lunchen eller på kvällen, försynt, förväntansfullt – från kroppsarbete in i den andliga andningen."

Gunnar Lundin skriver om sökandet efter individen och allt som utgör den; kärleken till en annan, naturens skiftningar, drömmarna. "Varje livsrelaterat frågetecken är skuggan av en sanning, upplyst av en blixst". Han växlar mellan nutid och dåtid, försöker förklara sitt liv med hjälp av de litterära klassikernas livsvisdom. Om hästkastanjen skriver han till exempel: "De taggiga skalén öppnas vid dunsen mot asfalten som fiollådor; kastanjerna kan spela allt från Vivaldi till jazz". Förlaget h:ström i Umeå har också ett välförsett antikvariat dit bibliotek kan vända sig, hemsida www.hstrom.nu.

Sandra Kalniete: Med högklackade skor i Sibiriens snö
Atlantis, 2005. 303 s.

Den lettiska författaren Sandra Kalniete skildrar hur hennes familj deporterades till Sibirien 1949. Hennes föräldrar (fadern hade varit officer i lettiska armén) träffades i ett fångläger i Gulag-arkipelagen och Sandra föddes där 1952. Fem år senare tilläts de återvända till Lettland. Sandra Kalniete skildrar sina många släktingars öden under Stalins utrensningar på 1950-talet, Lettlands vidare öden under sovjetisk ockupation, och slutar med befrielsen 1990. Hon utnämndes kort därefter till utrikesminister i den första lettiska regeringen.

Martin Duberman: Haymarket : a novel

Seven stories press, 2003. 329 s.

En av arbetarrörelsens mest beryktade händelser, de anarkistiska demonstrationerna i Haymarket i Chicago 1886, är bakgrund till denna roman av historieprofessorn (City University of New York) Martin Duberman. Händelserna skildras genom två par ögon, paret Lucy och Albert Parsons, två som var engagerade inom fackföreningsrörelsen och den anarkistiska rörelsen i Chicago och som lämnat skriftliga vittnesmål efter sig. Fyra av de åtalade anarkisterna avrättades i november 1887, på tvivelaktiga grunder, två år senare beslutade Andra internationalen i Paris att den första maj 1890 skulle firas i åminnelse av de avrättade i Chicago. 1 maj blev därefter den internationella arbetarrörelsens inofficiella "helgdag".

Mats Myrstener

VREDENDAL MOBILE LIBRARY

= böcker till de allra fattigaste barnen

Western Cape är en region i Sydafrika med en mängd små skolor långt från allfarvägarna. I skolorna går barn till arbetarna på de stora vingårdarna, mycket fattiga barn i mycket fattiga skolor. Arbetarna tjänar kanske 30 rand om dagen (lite mer i svenska kronor) under skördesäsongen tre månader om året och många av dem har inga inkomster alls under resten av året. June Baatjes, som är bibliotekskonsulent med uppgift att förbättra skolbiblioteken så att de fungerar i första hand för elevernas lästräning, och som har flera tusen skolor inom sitt ansvarsområde, beskriver situationen så här:

”The literacy and therefore educationel levels are low, with the majority of farm workers having been to school for 4 – 6 years. Alcoholism, child abuse, spouse abuse, drug addiction, teenage pregnancy, and now HIV/AIDS are prevalent. I believe the only way to start breaking down the problems in these communities and give the children a chance to change their lifestyle is via education. Literacy is the cornerstone of education and a large component of this project.”

June deltog i fas 2 av BiS sydafrikaprojekt och har besökt Sverige ett par gånger. Hon har sedan dess gjort en fantastisk insats genom att exempelvis inrätta ”containerbibliotek” vid vissa skolor där det inte har funnits något lämpligt utrymme för ett skolbibliotek. Hon har också lyckats få igång två bokbussar, som skänkts från Japan men som inte användes på grund av brist på pengar till bensin och lön till chaufförer. Genom att utverka fri bensin från ett oljebolag och bidrag från andra sponsorer finns det nu två bokbussar som besöker de allra fattigaste skolorna. BiS fick en förfrågan om bidrag till böcker till en av bokbussarna och ur BiS sydafrikafond betalades 10 000 kr ut, 8 800 rand.

Nu har vi fått en rapport från June: Till att börja med fick sex skolor besök. Böcker, referensverk och annat material som undervisningsfilmer på video, cd-

skivor och pedagogiska spel blev mycket efterfrågade. Verksamheten utökades till ytterligare sex skolor och under 2006 kommer 24 skolor med ca 3000 elever och lärare att få regelbundna besök av bussen. Skolorna får också ett litet vandringsbibliotek och även böcker för lärarna.

Bussen utgår från Klawer Primary School, där rektorn har upplåtit gratis uppställningsplats. Där finns också en liten busskommitté. Tyvärr var man tvungen att avskeda chauffören eftersom han inte skötte sitt jobb och nu körs bussen av frivilliga, bland dem rektorn själv. Ett annat problem är att vattenpumpen gick sönder och det har tagit tid att skaffa en ny. Under tiden fungerar en skolbuss som bokbuss.

Av rapporterna från de olika skolorna framgår det att det är stor efterfrågan på bilderböcker på grund av att det finns många svaga och långsamma läsare. Faktaböckerna på engelska är svåra för eleverna att läsa och det behövs fler faktaböcker på afrikaans. Eleverna uppskattar videofilmerna och efterlyser fler sportidskrifter! Pengarna från BiS har i första hand använts för böcker för förskolebarnen.

”When one is able to read you can do a lot of things. Books are very important because it gives knowledge and knowledge is power.”

Dikt av Reagan Willemse, klass 7

BiS fortsätter att samla in pengar till bibliotek i fattiga och marginaliserade områden i Sydafrika men även i andra länder och om du vill hjälpa till kan du sätta in ditt bidrag på pg 33 53 16-6, skriv Sydafrika på talongen.

Lena Lundgren

"...berättade för honom att den var skriven av en filosofiprofessor från Princeton och att den var en seriös granskning av skitsnacket i vårt samhälle."

Skitsnack på min skola

När min rektor agerade censor

Elaine Harger

Progressive Librarian hade en recension av en liten bok med titeln *On Bullshit* förra sommaren och jag bestämde mig för att köpa in den till Mount Si's bibliotek. Till min förvåning fick jag, kort efter det att jag skickade iväg inköpsordern på drygt femtio böcker, e-post från den nya rektorn i vilket han skrev att han ville diskutera en av böckerna i min beställning. Först undrade jag vilken bok det skulle kunna vara, men insåg snabbt att det måste vara Harry G. Frankfurt's bästsäljande essä om fenomenet Bullshit ("skitsnack") som publicerats i år på Princeton University Press. Följaktligen försökte jag genast försäkra rektorn att boken var OK för läsning på ett High School, sände honom en recension från Amazon.com och berättade för honom att den var skriven av en filosofiprofessor från Princeton och att den var en seriös granskning av skitsnacket i vårt samhälle.

Jag trodde att denna information skulle göra honom lättad och att

saken var utagerad. Jag blev därför förvånad när han åter mejlade mig påföljande dag och skrev att han var rädd för att boken skulle kunna väcka anstöt hos en del personer. Som svar tog jag raskt fram några rockmärken jag nyligen fått från Washington Coalition Against Censorship – "I've got something in my library to offend everyone" och "Use your brain ... the filter you were born with" i tron att den här nya killen bara behövde få veta att "anstötliga" saker ibland hamnar i bibliotek - och att det är OK. Jag ville lämna över dem personligen, men han satt i telefon, så jag satte fast dem på ett skärt papper, gjorde en liten anteckning, ritade en smiley och lade det i hans postfack.

Nåväl, tjugo minuter senare klev han muntert in i mitt bibliotek med det skära pappret med knapparna i handen och frågade om jag hade ett exemplar av skolschemat. Det hade jag och under det att jag hämtade det så frågade jag honom om knapparna. Han var skämtsam och sedan frågade jag honom om han fortfarande ville diskutera boken på min inköpslista. Hans leende försvann och han blev mycket allvarlig och sade att han strukit boken från min lista. Jag frågade "varför" och han informerade mig att den väckte anstöt hos honom. "Så du agerar censor?" sade jag. "Ja". Mållös, vände jag mig om och plockade fram den information han ville ha, gav den till honom och återvände till mitt arbete.

Vid lunchen med språklärarna beskrev jag vad som hade hänt och bad om deras hjälp. En lärare sade: "jag skall beställa ett ex på Amazon ikväll och donera det till biblioteket! Någon annan som vill ha ett exemplar?" Alla räckte genast upp händerna – en solidaritetshandling som stärkte mitt självförtroende alldeles enormt. Resten av lunchen

skämtade vi om att skaffa ett dussin exemplar av *On bullshit* i biblioteket, ha den i elevernas läsgrupper, göra en stor Skitsnacks-utställning och trycka exlibris med mottot "Tiden är dyrbar" på latin – en gliring mot rektorns första meddelande till kollegiet. Språklärarna och helt säkert andra drev med hans sätt att uttrycka sig.

När allt kom omkring köpte emellertid lärarna bara ett ex efter att var och en donerat mellan 50 cent och en dollar för att täcka priset för boken, med lärarrabatt, på Barnes & Nobles.

När jag kom tillbaka efter lunch hade Bev just fått tillbaka min beställning från distriktskontoret och, har ni sett!, titeln fanns fortfarande med på beställningslistan och det verkade som hela beställningen hade godkänts och skickats till försäljaren. Jag var förbryllad. Visste rektorn att beställningen redan gått iväg? Lurade han mig - snackade skit – när han sade att han lyft ut den? Jag bestämde mig för att vänta på leveransen innan jag gjorde något ytterligare – utom förstås att läsa boken.

Jag visste att om den skulle ifrågasättas, så måste jag ha läst den, så jag köpte tre ex. Dessutom hade jag sett fram emot att läsa, den stimulerad av Buschmans recension i *Progressive Librarian* (nr 25, sommaren 2005 s. 113). Det är en liten och kort, inbunden bok, under 70 sidor och inte större än ett registerkort. Ursprungligen var det en essä på tjugo sidor, ett svar på post-modernt tänkande, som jag inte vet så mycket om, men jag kan följa tanken i den.

När min bokbeställning kom var naturligtvis inte *On bullshit* med i paketet, titeln fanns inte med på följesedeln och var heller inte restnoterad. Direkt när jag såg att rektorn menat allvar släppte jag allt

jag hade för händer, katalogiserade ett av exemplaren jag fått från Barnes & Nobles, mejlade rektorn för att tala om att beställningen kommit fram och att ett ex. av den censurerade titeln donerats till biblioteket, var katalogiserat och nu fanns till utlån. Om han vidhöll att boken inte skulle finnas i biblioteket så måste han följa den fastslagna proceduren för det. Nåväl, han var mycket upprörd och bad att få träffa mig. På väg till mötet satte jag upp boken som ett lån på honom, så att han åtminstone hade läst den, om han nu verkligen skulle göra en formell anmälan. Vi gjorde upp om att träffas sent på eftermiddagen dagen före vinterlovet.

Jag dök upp en halvtimme sen av det enkla skälet att jag hade haft mycket att göra och glömt bort tiden. Han var storsint, men efter att vi utbytt vänligheter kring det stundande lovet, gjorde han klart för mig att "vi" hade ett "förtroendeproblem" och att det var nödvändigt för honom att kunna lita på mitt omdöme som skolans bibliotekarie. Han talade om för mig att anledningen till mötet var att han ville "samla information om hur boken hade kunnat hamna i biblioteket" efter det att han uttryckligen tagit bort den från beställningslistan. Han ville veta vem som skänkt boken till biblioteket, varför jag tyckte att den hörde hemma i biblioteket och han avslutade med att uttrycka sitt missnöje över att jag hade "undergrävt" hans beslut att boken inte skulle ingå i biblioteksbeståndet.

Jag talade om för honom att uppgifter om biblioteksnyttjare och donatorer är konfidentiella och att donators namn skall vara anonymt om inte personen själv vill offentliggöra det. Jag sade att boken passade i biblioteket eftersom fenomenet skitsnack (jag undvek att direkt använda detta för honom stötande ord) är vanligt och ett problem i vårt samhälle och att det börjar användas redan i sådana miljöer som high schools. Jag uppmärksammade honom t o m på att många collegestudenter skryter med att ha skitsnackat sig genom skrivningar och examina och sade att jag nog trodde att han själv mött sådant skryt någon gång. Sedan sade jag att, som jag ser det, så blir han en av dem som gör en subversiv handling genom att faktiskt plocka bort min bok från beställningen. Mötet varade 20 minuter och slutade med att han sade att vi skulle träffas igen efter lovet då han skulle fälla sitt

slutgiltiga avgörande.

Jag var aldrig bekymrad under något ögonblick i den här affären eftersom jag visste att det inte fanns en chans att en anmälan skulle gå igenom. Jag hade redan varit anmäld en gång förra året (en förälder hade synpunkter på att vi hade The Encyclopedia of Serial Killers i vårt bestånd) och visste att jag kunde förvänta mig en mera vidsynt uppfattning på distriktsnivå. Jag njöt av ledigheten obekymrad om det beslut som väntade.

Vårt möte 5 januari började med orden "Vi kommer troligen att få utrymmesproblem kommande år... har du någonsin arbetat i en skola med utrymmesproblem. Det kan vara hemskt" På detta svarade jag att visst hade jag upplevt det, men vad hade utrymme med ämnet för vårt möte att göra. "Ingenting", svarade han, "jag ville bara berätta det för dej" – eller någonting i den stilen svarade han. Han började sen tala om att jag måste vara lyhörd för de värderingar som finns här i samhället. Jag talade om att jag bor några kvarter från skolan (medan han bor en timmes resa bort i ett annat skoldistrikt) och att jag vet att det finns ett brett spektrum av värderingar hos folket i den här dalen. Vad mera är så finns det en värdering som nästan alla i dalen delar, nämligen att tala sanning – en värdering som var den centrala omsorgen i Frankfurts lilla bok.

Han svarade att det här samhällets värderingar vara konservativa, att denna del King County (där Seattle ligger) är konservativt och att mera "liberalt sinnade" snarare skulle kunna tänkas uppskatta att arbeta in centrala delen av King County. Jag var starkt frestad att tala om att jag inte är "liberal", men bestämde mig för att detta inte var rätta tillfället för en politisk diskussion, så jag gjorde ingen annan kommentar än att jag tyckte om att arbeta på Mount Si.

Han intog därefter en mera försonlig ton och sade att han arbetat med folk med olika övertygelser och att även om han hade en annan uppfattning än mig fann

"sättet jag tänkte på intressant". Jag brast ut i ett gapskratt och bad honom om ursäkt, men av alla saker folk sagt sig tycka om mig, så hade ingen någonsin sagt det. Han berättade att han läst boken och tyckte att den var ett exempel på det ämne den ville avslöja och att den var politiskt vinklad. Vi bestämde oss för att vi hade olika uppfattningar om bokens värde.

Till slut började samtalet ebba ut och han hade fortfarande inte låtit mig få veta den boks öde som låg där överst i hans pappershög, så jag frågade honom om jag kunde ställa ut boken på hyllan igen. Han tittade ner och sade tyst – ja.

Jag tackade honom och sade att jag uppskattade att han tagit det beslutet fastän han kände sådan motvilja mot titeln.

På lunchen ville språklärarna genast veta hur det hade gått och några var besvikna över att vi inte skulle få uppleva något fyrverkeri på distriktsnivå (det var jag också – litet grann), men vi enades om att det var rejäl seger. Dessutom väntar större och viktigare slag"

Övers. Lennart Wettmark

Christine Pawleys kritiska analys av utbildningar inom biblioteks- och informationvetenskap

Artikeln har sitt fokus på de rådande tendenserna inom biblioteks- och informationsvetenskapen i länder som USA och de nordiska. Då flertalet av de citerade författarna kommer från USA utgår analysen från förhållandena där. Mycket har dock relevans också för situationen i Sverige och de övriga nordiska länderna. Speciell uppmärksamhet ägnas åt Christine Pawley och hennes analys av utbildningarna i fråga ur bl. a. klassperspektiv.

Magnus Torstensson

Biblioteks – och informationsvetenskap idag, situation och kritiska reflexioner

Förändringarna inom biblioteks- och informationsområdet har varit omvälvande under senare år och då inte minst beroende på utvecklingen av informationsteknologin. Detta gäller inte bara biblioteken utan också forskning och utbildning inom biblioteks- och informationsvetenskap (BoI). Inom detta utbildningsområde varierar tendenserna mellan olika länder. I t.ex. Storbritannien talar man om "the new vocationalism", d.v.s. att utbildningarna inom BoI blivit mer direkt yrkesförberedande inom främst det informationsteknologiska området och att mindre utrymme bereds åt att diskutera bibliotekens målsättning och service till olika användarkategorier (Black 1995). Detta innebär att kurser inom områden som barnbiblioteksverksamhet och uppsökande verksamhet fått mindre utrymme. Det senare gäller även ett land som Sverige men orsaken till detta beror hos oss på att utbildningen blivit mer teoretisk med stora inslag av teori – och metodkurser samt uppsatser på olika nivåer.

Vår tid präglas av att många yrkes- och befolkningsgrupper strävar efter att få ökad status i samhället, för att därigenom komma över en större

andel av samhällets ekonomiska resurser och olika slags privilegier. Att t.ex. bibliotekarier har dåliga löner, som behöver förbättras, är uppenbart, men strategin för att nå detta kan leda till förskjutningar i synen på det egna arbetets innehåll och inriktning.

Utvecklingen vände

Efter en period präglad av ökad samhällssolidaritet och minskade ekonomiska klyftor vände utvecklingen i ett land som Sverige någon gång under 1980-talet. Under 1970-talet handlade mycket i biblioteksdebatten om vad biblioteken skulle göra för att nå de grupper, som dittills inte kunnat ta del av deras tjänster i någon större utsträckning. Barnbiblioteksverksamhet, verksamhet för våra nya svenskar och uppsökande verksamhet byggdes ut och många kommuner skaffade bokbussar. Bibliotekarierna talade mer om hur verksamheter av detta slag skulle byggas ut i samverkan mellan de olika personalkategorierna på biblioteken än om sina löner, även om deltidstjänsterna var ett gissel. På Bibliotekshögskolan fanns flera kurser med inriktning mot verksamhet enligt ovan.

Tiden från 1980-talets slut är präglad av hur bibliotekariernas status skulle kunna förbättras genom att en akademiserad bibliotekarieutbildning skulle stärka yrket som profession.

Man sneglade åt de etablerade professionerna som läkare och jurist. Viktigt i sammanhanget var också att forskningen inom BoI skulle byggas ut med möjlighet till forskarutbildning inom ämnet. Detta tillsammans med bibliotekens genomgripande datorisering har lett till ett lyft för vår bransch. Den känns tidsenlig och aktuell och många studenter har sökt sig till de olika utbildningarna inom området. Forskarutbildning inom ämnet har tillkommit och byggts ut och flera avhandlingar färdigställs årligen. Samtidigt brottas många bibliotek med ekonomiska problem med nedskärningar på många håll, men dessa problem hade säkert varit än värre om biblioteken ej tagit till sig den nya informationstekniken.

Men står då allt väl till på våra bibliotek, inom bibliotekarieutbildningarna och forskningen inom BoI? Det denna artikel skall handla om är främst de två senare områdena, utbildningen och forskningen. Det är i USA diskussionen om detta varit livligast. Kritiska röster har där på senare år alltmer höjts mot inriktningen av utbildningen och forskningen inom BoI. Kritikerna har analyserat och diskuterat området utifrån faktorer som klass, genus och multikulturellt perspektiv. En av de lärare och forskare inom BoI, som varit mest aktiv i det sammanhanget, är Christine Pawley. Hon var på

Bibliotekshögskolan i höstas och presenterade sina tankar inom området på ett forskningsseminarium och vid ett bismöte.

Pawley

Christine Pawley är född och uppvuxen i England, där hon också utbildade sig inom det pedagogiska området. Sedan början av 1990-talet har hon varit aktiv inom BoI i USA, där hon 1996 disputerade på en avhandling om läsning och bokkultur i Iowa under slutet av 1800-talet. Hon är nu verksam vid Iowauniversitetet som professor vid BoI-institutionen där samtidigt som hon förestår universitetets "Center for the Book". Hon har skrivit ett stort antal böcker och artiklar och av dem skall jag här ta upp tre. Den första av dem kom 1998 och behandlar innehållet i BoI-utbildningarna i främst USA från ett klassperspektiv. (Pawley 1998) Den andra av artiklarna behandlar begreppet "Information Literacy" från ett BoI-perspektiv. (Pawley 2003) Jag menar att detta begrepp ej har någon självklar översättning till svenska. Den tredje artikeln analyserar vilken position frågan om ras och multikulturalism har inom BoI-utbildningarna (Pawley 2006). Hennes nästa projekt är att studera dessa utbildningar också från ett genusperspektiv.

Biblioteks- och

"Trots att frågor om bibliotekens betydelse för demokratin betonats alltmer sedan slutet av 1990-talet inom IFLA och många nationella biblioteksföreningar har dessa frågor fått en försvagad position inom många BoI-utbildningar".

informationsvetenskap

Ämnet biblioteks- och informationsvetenskap har genomgått stora förändringar på senare år. Fram till slutet av 1960-talet bedrevs utbildningen av bibliotekarier oftast vid biblioteksvetenskapliga institutioner. Vid den tiden lades ordet information till namnet. Således benämns Bibliotekshögskolan alltifrån starten 1972 "Swedish School of Library and Information Science" på engelska. På senare år

har ett flertal institutioner i t.ex. USA, Storbritannien och Finland tagit bort ordet bibliotek från sin benämning och kallar sig nu "Department of Information Science" eller "Information Studies". Parallellt med detta har kurser och forskning om bibliotek som institution fått en försvagad ställning vid många BoI-institutioner. (Hansson, 2004) Detta gäller också kurser inom området samhället och biblioteken. Trots att frågor om bibliotekens betydelse för demokratin betonats alltmer sedan slutet av 1990-talet inom IFLA och många nationella biblioteksföreningar har dessa frågor fått en försvagad position inom många BoI-utbildningar. (Torstensson, 2002) I länder som Danmark, Norge och Sverige har dock kurser om biblioteken som institution och deras betydelse för ett demokratiskt samhälle hyggligt kunnat försvara sin position. Annars handlar det alltmer om informationsbegreppet. Frågan i sammanhanget är: Vilka grupper informationsbehov är det som undervisning och forskning inom BoI främst ägnar sig åt?

Michael H. Harris – en viktig föregångsman som kritiker av forskningen inom BoI.

Ett kritiskt förhållningssätt till frågan om vilka motiv, som låg bakom grundandet av folkbiblioteken i USA, presenterade Michael Harris i ett antal artiklar lagom till hundraårsjubileet av ALA (American Library Association) 1976. Han menade att det fanns en folkbiblioteksmyt i USA, som sade att folkbiblioteksrörelsen där började i passion för liberala och humanitära värden och att dess ursprung hörde ihop med rörelser som arbetade för utvidgad demokrati. I stället hade folkbiblioteken från början främst ett uppfostrande syfte. Avsikten med folkbiblioteken var främst att hålla de "farliga klasserna" tillbaka så att skrupelfria agitatorer ej skulle kunna förleda de okunniga. (Harris 1973) Harris framförde också en generell kritik av BoI-forskningen. Han kritiserade ämnets positivistiska inriktning, i vilken man främst undersökte sådant som lät sig mätas med statistiska metoder och också ståndpunkten att det fanns lagar för biblioteksutveckling, som det gällde att kunna komma fram till. (Harris 1986)

Det var denna inriktning av ämnet

som vi i Sverige ej ville ansluta oss till när BoI institutionaliserades här i början av 1990-talet. Hos oss blev inte bara information viktigt utan också kultur och från början blev kvalitativa metoder viktiga i teori- och metodkurser samt vid uppsatsskrivande och forskning. Viktiga personer i denna utveckling var Emin Tengström och Romulo Enmark. (Enmark 1991)

Viktigt för Harris har hela tiden varit att sätta in biblioteken i en samhällskontext. Mycket av forskningen gjorde ej detta, menade han, utan i stället behandlades biblioteken, som om de existerade i ett vakuum, fritt från påverkan av politiska, ekonomiska och sociala faktorer.

En viktig fråga är vad som biblioteken tillhandahåller sina användare. Harris menar att biblioteken i USA från början haft som mål att införskaffa, bevara och förmedla den dominerande kulturen och då i främst tryckt form. Ett viktigt redskap för att analysera detta finner Harris i Antonio Gramscis hegemonibegrepp. Inspirerad av Raymond Williams vidareutveckling av Gramscis idéer menar Harris att begreppet kulturell reproduktion skulle kunna fungera väl, som ett verktyg inom viktiga delar av BoI – forskningen. (Harris&Itoga, 1991)

Bibliotek, BoI-utbildning och genus

Frågan om vad det betytt för främst folkbiblioteken att så många kvinnor började anställas vid dem från andra hälften av 1800-talet har diskuterats livligt under det sista kvartssekle i USA. (Torstensson, 1991) Suzanne Hildenbrand gav en sammanfattande bild av hur man i USA sett på denna fråga under de senaste 50 åren i en artikel år 2000 (Hildenbrand, 2000). Hildenbrand har också undersökt vad förändringarna inom BoI-utbildningarna i USA betytt ur ett genusperspektiv. Hon fann en utveckling under vilken kurser i informationsteknik, d.v.s. datorkurser, fått en allt större betydelse och där samtidigt kurser om bibliotekens service fått allt mindre status och utrymme i utbildningarnas program. Samtidigt fann hon att kvinnornas andel av lärarkåren minskat då de främst arbetar med det senare slaget av kurser. Hela utvecklingen skrämmer henne då

hon menar att detta kan leda på att bibliotekens etos att ge service till olika brukarkategorier försvagas och att en förskjutning skett i det amerikanska samhället emot att se kunskap och information som en vara på marknaden och ej som kostnadsfria gemensamma rättigheter. Hon ser en risk i att bibliotekariernas strävan mot att uppnå professionell status genom större inriktning mot forskning och ett entusiastiskt anammande av den nya informationstekniken, som förväntas leda till fler män i yrket och högre löner, samtidigt försvagar kvinnornas ställning inom detsamma. Hon konstaterar i sammanhanget att det ligger avsevärd sanning i uttrycket att "informationsvetenskap är biblioteksvetenskap för pojkar". (Hildenbrand 1999)

Även Pawley tar upp frågan om förändringarna inom BoI-utbildningarna. Hon menar att universitetsutbildningar med betoning på snarare sociala än teknologiska frågor har problem i USA och hon konstaterar att många universitet idag genomför förändringar för att möta kraven från kapitalet på ett mer aggressivt sätt än under någon annan period sedan depressionen på 1930-talet. (Pawley, 1998)

Diskussion om bibliotek, makt och kunskap inom BoI i USA - Wiegand

Wayne Wiegand är en av de mest produktiva forskarna inom det bibliotekshistoriska fältet i USA. Han har bl. a. skrivit en uppmärksam bok om Melvil Dewey. Han drog år 1999 i en artikel i *Library Quarterly* igång en livlig diskussion om forskningen inom BoI i USA. Hans artikel i tidskriften följdes upp av artiklar av andra välkända forskare inom området som John M. Budd, Douglas Raber och Gary P. Radford.

I artikeln hävdar Wiegand att BoI i USA har misslyckats med att kritiskt granska sin roll i det amerikanska samhället. Har inte forskningen inom ämnet främst tillfredsställt behoven hos dem som har kunskap och makt? Har man inte försummat att i sin forskning uppmärksamma behoven hos de skikt i samhället som ej besitter någon makt att tala om? Har inte bibliotekarierna och forskarna inom BoI anslutit sig alltför nära till det hegemoniska

historiska blocket i USA bestående av den kapitalistiska ekonomin och dess förespråkare i politik och media? Borde man inte i stället knyta sig närmare till krafter, som genom demokratiskt deltagande vill utmana detta block? Liksom tidigare Harris menar Wiegand att bibliotekarierna och BoI-forskarna ej analyserat bibliotekens historiska roll i det amerikanska samhället på ett tillfredsställande sätt och att BoI-ämnet på ett alltför ofullständigt sätt dragit nytta av forskning inom andra samhällsvetenskapliga ämnen. Samtidigt är forskningen inom ämnet oftast teorilös. Forskarna läser mest varandra och ämnets böcker och tidskrifter, de är fångade i sin egen diskursiva formation. En väg ut ur detta skulle kunna vara att låta sig inspireras av teoretiker som Antonio Gramsci, Pierre Bourdieu och Michel Foucault. Hans karaktäristik av BoI är att ämnet kännetecknas av "tunnel vision and blind spots". För Wiegand är en analys av det förflutna nödvändig för att förstå det närvarande och för att planera för framtiden. (Wiegand 1999)

Raber

Douglas Raber tar i sin artikel upp de bidrag Gramsci och hans teori om hegemoni skulle kunna ge till BoI-forskningen. Raber menar att bibliotekarierna som intellektuella och bibliotekens verksamhet är starkt präglade av en kultur bestämd av det kapitalistiska historiska blockets hegemoni. De har en positiv funktion för att producera och reproducera detta block och dess hegemoni. Genom detta menar Raber att kritiska frågor om sin roll i detta sammanhang ej blir aktualiserade av bibliotekarier samt lärare och forskare inom BoI. Om så sker finns dessutom alltid risken för sanktioner. Allt detta kan naturligtvis leda till pessimism. Raber pekar då på att fördelen med Gramscis hegemonibegrepp är att det ej endast finns en hegemoni utan att sprickor kan uppstå i systemet och mohegemonier kan vinna ökat inflytande. I den processen kan intellektuella som bibliotekarier, som ej är direkt knutna till det dominerande historiska blocket, få stor betydelse. (Raber 2003) Det vore intressant att studera den svenska bibliotekshistorien i detta ljus!

Wiegand skriver i sin artikel om diskursiva formationer. Detta

inspirerar Radford till att skriva om Michel Foucault och BoI. För Foucault är kunskap främst en fråga om makt.

Makten inom ett ämne bestämmer vad som får sägas och hur. Det är alltid en risk förknippad med att lämna denna välkända terräng och ge sig ut i det okända. Detta får mig att tänka på situationen inom BoI-forskningen i USA för cirka 20 år sedan. Då var kvantitativa metoder förhärskande där. Forskare som ville använda kvalitativa metoder fick förklara sig noga och gärna lägga in också en kvantitativ studie för säkerhets skull. Samtidigt började artiklar om hermeneutikens tillämpningsmöjligheter inom BoI att dyka upp. Fasaden började så sakta rämna. Detta är ett exempel på att förändringar kan ske inom en diskursiv formation.

Raber menar att anledningen till att det skulle kunna vara fruktbart att introducera Foucaults begrepp diskursiv formation i BoI-diskursen är att göra praktikerna och forskarna inom området medvetna om

"informationsvetenskap är biblioteksvetenskap för pojkar".

begränsningarna i sin diskurs. Dock vinner man ej någon popularitet med detta ty syftet med att introducera Foucaults begrepp är att störa det bekanta beträffande vad man studerar inom ämnet och hur man gör det. Samtidigt vidgar det ämnets gränser. Detta kan leda till missförstånd och andra svårigheter för praktikerna och forskarna men samtidigt kan det leda till förändring. (Radford 2003)

För Budd är Pierre Bourdieu en viktig teoretiker för BoI. Han tar fasta på Bourdieus analyser av samhälleliga institutioner, som sysslar med kulturell produktion, och den symboliska makt, som är en förutsättning för deras inflytande. (Budd, 2003)

Ser man på situationen inom BoI i t.ex. de nordiska länderna slås man av att teoretikerna enligt ovan bidragit med viktiga analysverktyg i bibliotekshistoriska studier. Detsamma gäller dock ej i samma grad studier av mer aktuella förhållanden inom bibliotekssektorn.

Efter denna bakgrundsbeskrivning är det dags att gå över och studera de analyser Christine Pawley

genomfört om läget beträffande BoI-utbildningarna i främst USA. Mycket av det hon skriver kommer dock att visa sig vara ytterst relevant också för länder som de nordiska.

Pawley om BoI-utbildning ur ett klassperspektiv

Enligt Pawley har BoI av tradition undvikit klassanalys till förmån för pluralism och "managerialism". Pluralism står i sammanhanget för att man studerar individer i samverkan och "managerialism" har sin tyngdpunkt i studier av organisationer som system. Hon menar samtidigt att BoI-utbildning kan ses som en uppsättning av ritualer och sedvänjor med ursprung i medelklassen, vilka syftar till att den dominanta klassen kan upprätthålla hegemonisk kontroll. Hon betonar som sagt bibliotekens och bibliotekariernas medelklassperspektiv.

Medelklassens tillgångar härrör till stor del från klassens relation till olika slags institutioner. Genom utbildning och inskolning i klassens värderingar ges tillträde till positioner på arbetsmarknaden, med hjälp av vilka man kan föra dessa värderingar vidare till nya rekryter till medelklassen såsom de egna barnen och uppåtsträvande aspiranter från samhällets mindre gynnade samhällsklasser. I detta ligger synen att inskolningen i den dominerande kulturen sker på individuell basis. Detta tillsammans med att det finns konkurrerande intressen, deltagande och konsensus karaktäriserar enligt Pawley det pluralistiska perspektivet. Dock kan inom medelklassen konflikt uppstå över hur institutionerna skall utformas och vilka värden som skall uttryckas genom dem.

Förutom det pluralistiska perspektivet menar hon att dagens samhälle i länder som USA präglas av vad hon kallar "the managerial perspective". Nyckelbegrepp i det sammanhanget är byråkrati, elit och rationalism. Detta perspektiv låter sig inspireras av natur- och ingenjörvetenskapernas språk med sin betoning på att mäta, återkoppling, rationalitet och system. De delar av BoI-utbildningen, som fokuserar på dessa begrepp inbegriper enligt Pawley kurser i administration, informationssystem, databasdesign, forskningsmetoder samt lagring och

återvinning av information. Dessa är områden, skriver Pawley, som väl försvarar sin plats i dagens BoI-utbildning.

Diskussion om BoI-utbildningarna och deras innehåll reser många frågor såsom: Vilka ämnen är från ett klassperspektiv relevanta för en BoI-utbildning? Vad kännetecknar informationens infrastruktur? Vem bestämmer vilken information som skall produceras, hur detta skall gå till och för vem det skall ske? Vem drar nytta av detta? Vem inte? Är de klassifikationssystem vi använder

III. Ulf Larson ur bis 1/87

politiskt neutrala eller förstärker de faktiskt en maktfullkomlig syn på världen, som vi aktar oss för att utmana? Hon frågar sig i vilken grad BoI-utbildningarna analyserar den alltmer vidgande klyftan mellan de som kan ta del av den växande informationstillgången och de som inte kan det. Hon efterlyser kurser i informationspolitik samt om vilka som producerar och distribuerar information.

Samarbete med storföretag

Ett alarmerande drag finner hon i vissa BoI-utbildningars nära samarbete med storföretag som W.K. Kellogg Foundation. Hon konstaterar att BoI-utbildningarna gärna samarbetar med mäktiga professioner såsom juridik och medicin genom att erbjuda specialiserade kurser i informationssökning för dem som vill arbeta mot dessa grupper. Hon frågar sig varför många BoI-utbildningar fokuserar på grupper med stora resurser och inte istället satsar på underprivilegierade grupper

i samhället såsom arbetare och immigranter.

Att ansluta sig till ett klassperspektiv skulle för BoI-utbildningar innebära att man ställde grundläggande frågor angående för vilka man fanns till. Skall vi stå upp för värden om fri och jämlik tillgång till information och olika slags dokument? Är vi beredda att tackla bredare politiska frågor relaterade till kontroll av hur information produceras och distribueras?

Även om den allmänna bilden är mörk beträffande klassperspektivet inom BoI-utbildningarna i USA finns dock ljuspunkter. Några institutioner har varit inblandade i att bygga informationsnätverk i sitt lokalsamhälle för att få ett bredare deltagande i "informationsamhället" i skolornas närregion.

Slutligen föregår Pawley den diskussion som Wiegand drog i gång i Library Quarterly 1999 när hon skriver att verktygen för att genomföra en rigorös, teoretisk och maktkritisk analys av de långtgående sociala förändringar, som är på gång i våra samhällen, finns tillgängliga för lärare och forskare inom BoI. Hon fortsätter med att mena att det är vår skyldighet att se till att dessa verktyg kommer till användning och att de förmedlas till nya generationer av bibliotekarier och övriga informationsspecialister, och på så sätt förser dem med intellektuell förmåga att göra välövervägda val beträffande hur de skall utöva sitt yrke. (Pawley, 1998)

Pawleys analys och frågor känns mycket uppfordrande. Mycket finns att göra beträffande BoI-utbildning också i ett land som Sverige!

Pawley om "information literacy"

I artikeln om "information literacy" konstaterar Pawley att området har etablerat sig som en viktig del av BoI. Hon härleder de två begreppen till upplysningsideologin, enligt vilken utökad läsfärdighet och läsning skulle kunna hjälpa till att omvandla samhället genom rationellt handlande av välinformerade medborgare. Hon ser dock ett problem i detta.

Allmänheten ses oftast huvudsakligen som konsument av information och ej som producenter. Hon menar att ett höjt medvetande om dessa förhållanden skulle kunna leda till att användarna av information skulle kunna få ökat inflytande över

produktionen av densamma. Detta är viktigt för demokratin och i det sammanhanget kan bibliotek spela en stor roll genom att hjälpa till att kanalisera medborgarinitiativ och verka för ökat brett deltagande i samhällslivet. Pawley skriver vidare det finns liten kunskap inom BoI om hur grupper i samhället, som ej tillhör eliterna, producerar och sprider information. Vi måste lära oss att förstå detta och se till att biblioteken medverkar till att dessa grupper kan producera och sprida information genom t. ex. utställningar och olika slags programverksamhet. (Pawley, 2003)

Pawley om ras och multikulturalism i BoI-utbildningen

Pawley skriver att begreppet ras fortfarande är otillräckligt analyserat inom BoI i USA och att kurser om bibliotek och ras finns i alltför ringa omfattning. Lärare inom BoI är motvilliga att använda begreppet ras och talar hellre om multikulturalism. Pawley menar att dessa begrepp ej är ekvivalenta. I det senare begreppet ingår bl.a. ras, etnicitet, klass och genus. Genom att i biblioteksvärlden använda begreppet multikultur i stället för ras menar Pawley att man undviker att konfrontera rastänkandet. För oss känns det ovant att tala om ras, men det är utifrån det begreppet man bäst analyserar det amerikanska samhället enligt Pawley. Tänk bara på olika nationaliteter i USA och hur lätt respektive svårt de haft det att integreras i det amerikanska samhället. Detta präglades länge, och gör det till stor del fortfarande, av vit överhöghet och svart underordning.

Pawley grupperar BoI i fyra olika paradigmer eller "modeller". Dessa är "Science/Technology, Business/Management, Mission/Service" samt "Society/Culture". Denna indelning överensstämmer i det stora hela med de fyra kollegier, som vi har här på Bibliotekshögskolan.

Pawley menar att det är en styrka för BoI att den har så olika delar. Längre dominerade "sciencemodellen" inom BoI men den har på senare år fått konkurrens av "businessmodellen". För Pawley står den modellen för att information betraktas som en vara, och att biblioteksanvändarna är kunder och att bibliotekarierna skall ge kunderna det de vill ha. Enligt

"servicemodellen" är användarna klienter vilkas behov bibliotekarierna skall utröna och tillfredsställa. Slutligen karaktäriserar Pawley "samhällsmodellen" som en enligt vilken information är en gemensam nytta till vilken det i samhällets intresse skall vara gratis tillgång för alla.

Rastänkande

Pawley finner rastänkande i alla fyra modellerna och då inte minst i service- och samhällsmodellerna, trots att dessa länge haft kurser med multikulturellt innehåll. Dessa modeller var inflytelserika under årtiondena kring 1900. Då kunde bibliotekarierna se sig som missionärer som utifrån egen kulturell överlägsenhet skulle sprida medelklassens kultur till immigranter, arbetare och etniska minoriteter. Pawley menar att detta tänkesätt färgar av sig på bibliotekariernas språk och uttrycksätt kring dessa frågor även i dag. Dessa typer av biblioteksservice skiljer mellan de (kunniga) förmedlarna och de (okunniga) mottagarna av biblioteksservice. Pawley noterar att sådan speciell service ej fanns för invandrargrupper från Nordeuropa som tyskar och nordbor vilka för bibliotekarierna framstod som "normala" amerikaner. Däremot erbjöds servicen i fråga till italienare, svarta, asiater o.s.v.

Pawley ser fram emot att biblioteken skall utvecklas till rasneutrala platser. För att uppnå detta är BoI-institutionernas bidrag av största vikt. Frågan måste prioriteras i utbildningarna. Nya typer av kompetenser, ofta från andra akademiska ämnen och sådana med egna erfarenheter av rasism, måste tillföras lärar- och forskarkåren. Lärarna måste överge en hierarkisk utbildningsmodell enligt vilken de själva står för kunskandet och i stället dra in studenterna mer aktivt i utbildningsprocessen. (Pawley, 2006)

Avslutande kommentarer

Även om Sverige skiljer sig i många avseenden från USA menar jag att vi hos oss har mycket att lära av författarna enligt ovan. Andan från 1970-talet måste komma tillbaka! Denna gång måste vi dock vara mer medvetna om vad vi gör. Vi kan lära av Pawley om vådorna av oreflekterad service till olika

grupper i samhället. Vi måste i stället dra in dessa aktivt i bibliotekens verksamhet med eget ansvar. De problem beträffande klassperspektiv i biblioteksforskningen som Pawley tar upp finns också i Sverige. Kritiska analyser av bibliotekshistorien och situationen för biblioteken i dagens samhälle saknas inte men var finns kurserna som skall ge studenterna verktygen för att gå ut och tillsammans med olika utsatta grupper i vårt samhälle förbättra deras situation? Liksom i USA har gymnasister, studenter och forskare fått sina informationsbeteenden och dito behov kartlagda i olika avhandlingsprojekt men var finns avhandlingarna om informationsbehoven och deras bemötanden från bibliotekens sida beträffande grupper som arbetslösa och våra nya svenskar?

Magnus Torstensson är lektor på Bibliotekshögskolan i Borås och medlem i BiS

Litteratur

Black, Alistair, (1995) Into the Lion's Den. A place for the new library history in the new vocationalist library and information science curriculum. I Niels Ole Pors & Micheline Hancock – Beaulieh (red.) Proceeding, The 1st British-Nordic Conference on Library and Information Studies 22-24 May 1995 Copenhagen, The Royal School of Librarianship, s.265-278.

Budd, John (2003) The library, praxis and symbolic power. Library Quarterly, Vol. 73, nr 3, s.19-32.

Enmark, Romulo (1991). Biblioteksforskning på nya vägar. Svensk Biblioteksforskning, Nr. 1, s. 25-32.

Hansson, Joacim (2004). The social legitimacy of library and information studies: reconsidering the institutional paradigm. Ingår i Rayward, Boyd, (Ed.) Aware and responsible. Lanham, MD.: Scarecrow Press. s. 49-69.

Harris, Michael H. (1973). The Purpose of the American Public Library. A Revisionist Interpretation of History. Library Journal, Vol. 98 no. 16, s. 2509-2514.

Harris, Michael H. (1986). The Dialectics of Defeat: Antimonies in Research in Library and Information

Science. *Library Trends*, s. 514-531.

Harris, Michael.H. & Itoga, Masaru (1991). *Becoming critical: for a theory of purpose and necessity in American librarianship*. Ingår i McClure, Charles R. & Hernon, Peter, eds. *Library and information science research: perspectives and strategies for improvement*. Norwood, N.J.: Ablex. S. 347-357.

Hildenbrand, Susanne (1999) *The information age versus gender equality? Technology and values in education for Library and Information Science*. *Library Trends*, Vol. 47, nr. 4, s. 669-685.

Hildenbrand, Suzanne (2000) *Library History and Library Women's History: Activism and Scholarship, Equity and Culture*. *Libraries & Culture*, Vol. 35, No. 1 s. 51-65.

Pawley, Christine (1998). *Hegemony Handmaid? The Library and Information Studies Curriculum from a*

Class Perspective. *Library Quarterly*, Vol 68, nr 2, s. 123-144.

Pawley, Christine (2003). *Information Literacy: a Contradictory Coupling*. *Library Quarterly*, Vol 73, nr 4, s. 422-452.

Pawley, Christine (2006) *Unequal legacies: race and multiculturalism in the LIS curriculum*. (Publiceras i *Library Quarterly* under 2006)

Raber, Douglas, (2003) *Librarians as organic intellectuals: a Gramscian approach to blind spots and tunnel visions*. *Library Quarterly*, Vol. 73, nr. 1, s. 33-53.

Radford, Gary (2003) *Trapped in our own discursive formations: Towards an archaeology of Library and Information Science*. *Library Quarterly*, Vol. 71, nr. 1, s. 1-18.

Torstensson, Magnus (1991). *Folkbibliotekarieryrket: framväxt, utbildning, forskning*. *Nordisk tidskrift för bok- och biblioteksväsen*, Årg. 78, nr. ¾, s. 93-121.

Torstensson, Magnus (2002). *Libraries and society - the macrostructural aspect of library and information studies*. *Library Review*, vol. 51 no. 3/4 , s. 211-220.

Wiegand, Wayne A. (1999) *Tunnel vision and blind spots: what the past tells us about the present; reflexions on the twentieth-century history of American librarianship*. *Library Quarterly*, Vol. 69, nr. 1, s. 1-32.

Några Christine Pawley-citat

“A class perspective on the LIS curriculum requires recognition of LIS education as just one of a constellation of middle class practices.” (LIS=Library and Information Science)”

“The relative lack of specialized information courses for service to the underprivileged: labour groups, immigrants, local voluntary groups, and the low status of courses for those intending to work with children and young people is a detail and an indicator of a flourishing class system in operation in the late twentieth-century America,”

“We can choose to create a profession devoted to protection of its class privilege in return for support of corporate values, or we can risk the loss of class privilege in return for a struggle to spread the wealth of information more equally among the whole population.”

Samtliga citat hämtade från Pawley, Christine (1998). *Hegemony Handmaid? The Library and Information Studies Curriculum from a Class Perspective*. *Library Quarterly*, Vol 68, nr 2, s. 123-144.

Brunnsvik fyller 100 år!

Arbetarrörelsens första folkhögskola, Brunnsvik i södra Dalarna, fyller hundra år i år. Brunnsvik var den första folkrörelsedrivna folkhögskolan över huvud taget, och grundaren var hembygdsförfattaren Karl-Erik Forsslund, folkhögskolläraren Uno Stadius, och konstnären Gustaf Ankarcrona. Skolan förlas till Folkets hus i Brunnsvik, nära Forsslunds gård, Storgården.

Skolans ansökan om bidrag från stat och kommun avlogs, istället gick LO och KF in som finansiärer. Eleverna rekryterades från början bland unga lantbruks- och fabriksarbetare i trakten.

Brunnsvik blev snart LO:s och socialdemokraternas folkhögskola. Efter Forsslund och Torsten Fogelkvist (känd liberal folkbildare) kom nya rektorer: Rickard Sandler, Yngve Hugo (Radiotjänsts förste chef), Alf Ahlberg. För arbetarrörelsen har skolan haft omätbar betydelse. Listan över författare, politiker, fackföreningsmän och -kvinnor som följt kurserna är en verklig "adelskalender". Idag ingår LO, ABF, Hyresgäströrelsen, Metallarbetareförbundet, samt Ludvika och Smedjebackens kommuner som skolans huvudmän. Man tar ofta emot konferensbesök, och har ett väl försett bibliotek, döpt efter Forsslunds ursprungliga läsrum: "Bokstugan".

I år delades Ivar Lo-Johanssons priser ut på Brunnsvik, till Aino Trosell, Bodil Malmsten, och Göran Palm. Midsommar firas på Brunnsvik traditionsenligt 22-25 juni, och föregås 20-21 juni med två jubileumsseminarier, där bl.a. professor Lars Furuland deltar. Mer information hittar vi på hemsidan www.brunnsvik.se. BiS gratulerar 100-åringen å det varmaste!

Mats Myrstener

Apropå Lenin och bibliotek...

Man blir inte nödvändigtvis revolutionär av att gå på bibliotek, men man blir nog en dålig revolutionär om man aldrig går på bibliotek" (Ingvar Carlsson)

Till hundraårsdagen av Lenins födelse 1970 hade Kungl. Biblioteket ordnat en utställning som hölls öppen mellan 20 april och 7 juni. KB hade goda relationer till Sovjetunionen sedan många år, besökande prominenser därifrån stannade alltid till vid "Lenins skrivbord" i läsesalen i tyst beundran. Ur utbildningsminister Ingvar Carlssons invigningstal 20 april 1970 kan man notera följande:

"Man blir väl inte nödvändigtvis revolutionär av att gå på bibliotek, men man blir nog en dålig revolutionär om man aldrig går på bibliotek. Vladimir Uljanov var en flitig biblioteksutnyttjare och hedrade också Kungl. Biblioteket med sina besök under ett dramatiskt skede, före den ryska revolutionen.

Det skedde inte för att han bar släktskap i sjätte led från en hattmakare i Uppsala. Det bandet kände kanske varken han eller hans svenska värdar till vid tidpunkten för besöket. Han drevs hit av slumpen och de politiska stormar som härjade i Europa vid tiden före och kring det första världskriget.

Lenin tillhörde dem som i avgörande grad påverkat vårt sekels politiska utveckling. En bedömning av 1900-talets

sociala, ekonomiska och allmänpolitiska skeenden blir utan verklighetsförankring om en analys av Lenins insatser saknas.

Lenin beskrivs i Stockholmspolisens signalement så här: Medellång, starkt byggd, bruna ögon, mörkt hår, något kal i hjässan, enradig vinterrock, svart mjuk filthatt.

Det låter liksom en smula anonymt och anspråkslöst. Men låt oss alltså ha det klart för oss: i ett ärevärdigt biblioteks läsesal kan den allra stillsammaste läsaren vara en Lenin."

Lenin skrev sig alltid i besökslistan i de bibliotek han besökte. Förre riksbibliotekarien Staffan Dahl frågade en gång en gammal vaktmästare vid British library om han mindes Lenin. Nej, svarade vaktmästaren. Men Uljanov då? Javisst, blev svaret. Det var en trevlig man. Vad blev det av honom?

PS Se även en antologi med Lenintexter 1917, redigerade av Slavoj Žižek, "Revolution at the gates", London, Verso, 2002.

Mats Myrstener

Begränsad eftersändning

Vid definitiv eftersändning återsänds för sändelsen med nya adressen på baksidan (ej adressidan).

B-posttidning

Avsändare: bis
Rosenbadsgatan 9
652 26 Karlstad

Vi betalar inte - ännu!

Årskort för 50 euro, betala mer och få gräddfil, entréavgift och gratis bara för de fattiga, detta är redan verklighet i flera EU-länder. Att driva bibliotek i offentlig regi och för skattemedel strider mot GATS regler om fri konkurrens. Den svenska modellen för bibliotekersättning till författarna står inför domstol.

Om GATS, WTO, PLR, upphovsrätten och andra hot mot den nordiska folkbiblioteksmodellen. Personliga synpunkter på och diskussion om frågor som har avgörande betydelse för folkbibliotekens framtid.

Medverkande:

Frode Bakken, bibliotekschef vid Högskolen i Telemark, medlem i EBLIDA:s expertgrupp Trade and Libraries,

Britt-Marie Häggström, seniorrådgivare i DIK för bl.a. internationella frågor,

Kjell Nilsson, chef för BIBSAM och ordförande i EBLIDA:s expertgrupp Trade and Libraries

Ordförande **Lena Lundgren**, Bibliotek i Samhälle, BiS

(Det rättvisa biblioteket VIII)

Arr: Föreningen BiS, Bibliotek i Samhälle

**BiS på Bok- och Biblioteksmässan 21 - 24
september 2006**

**Dessutom finns bis i
KULTURTIDSKRIFTSMONTERN**